

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы

Министерство образования и науки Республики Казахстан
Национальная академия образования им.И.Алтынсарина

Заманауи мектеп сынып жетекшісінің моделі
Әдістемелік құрал

Модель классного руководителя в современной школе
Методическое пособие

Астана
2014

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесімен баспаға ұсынылды (2014 жылғы 14-наурыздағы №2 хаттама).

Рекомендовано к изданию Ученым советом Национальной академии образования им. И. Алтынсарина (протокол №2 от 14 марта 2014 года)

Заманауи мектеп сынып жетекшісінің моделі. Әдістемелік құрал. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2014. – 28 б.

Модель классного руководителя в современной школе. Методическое пособие. – Астана: Национальная академия образования им.И.Алтынсарина, 2014. – 28 с.

Әдістемелік құралда сынып жетекшісі қызметінің инновациялық тәжірибесі талданған, сынып жетекшісінің іс-әрекетіндегі басым бағыттар қарастырылған және осының негізінде заманауи мектеп сынып жетекшісінің моделі құрастырылды.

Әдістемелік құрал жалпы білім беретін мектептердің мұғалімдеріне, сынып жетекшілеріне, ата-аналарға және тәрбие мәселесі қызықтыратындарға арналған.

В методическом пособии проанализирован инновационный опыт деятельности классного руководителя, рассматриваются приоритетные направления работы классного руководителя и на этой основе разработана модель воспитательной деятельности классного руководителя современной школы.

Методические рекомендации предназначены для классных руководителей, учителей общеобразовательных школ, родителей и всем тем, кто интересуется вопросами воспитания.

© Ы.Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы, 2014

© Национальная академия образования
им. И. Алтынсарина, 2014

*Мектептің жаны – мұғалім. Мұғалім қандай болса, мектеп сондай болмақшы.
А. Байтұрсынов*

Кіріспе

Білім беру қоғам дамуының маңызды әлеуметтік-экономикалық факторы болып саналады, ол кез келген мемлекеттің саясатының басым аспектілеріне жатады.

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасында: «... жалпы білім беретін мектептерде білім берудің мақсаты – Қазақстан Республикасының зияткерлік, дене бітімі және рухани дамыған азаматын қалыптастыру, тез өзгеретін әлемде оның табысты болуын қамтамасыз ететін білім алудағы қажеттілігін қанағаттандыру, еліміздің экономикалық әл-ауқаты үшін бәсекеге қабілетті адами капиталды дамыту», – деп атап көрсетілген [1].

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан жолы – 2050: «Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» Қазақстан халқына Жолдауында көрсетілгендей, біздің болашаққа барар жолымыз қазақстандықтардың әлеуетін ашатын жаңа мүмкіндіктер жасауға байланысты [2]. Жас ұрпақты тәуелсіз Қазақстанның даму тарихының субъектісі ретінде, өзгерістердің бірыңғай маңызды факторы ретінде, жаңа идеялар мен бағдарламаларды тасымалдаушы ретінде, ерекше түрдегі әлеуметтік құндылық, «Мәңгілік Ел» монолитінің өкілі ретінде қабылдау қажет.

Тәрбие процесінің тиімділігі тікелей мұғалімге, сынып жетекшісіне байланысты. Әйгілі психолог Дж. Маккензи мұғалімнің іс-әрекетінің маңыздылығы туралы білім беру жүйесінің сапасы онда қызмет ететін мұғалімдердің сапасынан жоғары болуы тиіс деген болатын.

Өкінішке орай, бүгінгі күні жасөспірімдер мен жастардың ортасында ішімдік қолдану, нашакорлық, темекі шегу, суицид жағдайлары сияқты фактілер кездеседі. Бұған тәрбие процесінің ғылыми-әдістемелік қамтамасыз етілуінің жеткіліксіздігі және тәрбие саласындағы педагогтердің кәсіби деңгейінің төмендігі, сол сияқты ата-аналармен, жұртшылықпен байланыстың әлсіздігі ықпал етеді.

Жас ұрпақ тәрбиесінде басты рөл сынып жетекшісіне жүктелетін міндеттер артып отыр: ол – тұлғаның қалыптасуына, оның нәтижелі түрде әлеуметтенуіне қатынасатын тәлімгер, ол бүгінгі күн талаптарына жауап береді және болуы мүмкін тәуекелдер мен қауіп-қатерлерді алдын ала көре біледі. Қазіргі күні мектеп сынып жетекшілерінің белсенді позициясын қалыптастыруды күшейту, жалпы білім беру жүйесіндегі тәрбие процесін жетілдіру мен тиімділігін арттыру қажеттілігі туындап отыр.

Заманауи білім берудегі өзекті мәселе – сынып жетекшісінің функционалдық міндеттерін қайта қарау және қазіргі мектеп сынып жетекшісінің жаңа моделін жасау болып отыр.

1. Заманауи мектеп сынып жетекшісі қызметін ұйымдастырудың әдіснамалық негіздері

Қазақстандық білім беруді жаңғыртудағы бағдарламалық шаралар әлемдік білім беру кеңістігіне кіріктірілген және тұлға мен қоғамның қажеттіліктерін қанағаттандыратын көпдеңгейлі үздіксіз білім берудің ұлттық моделін қалыптастырудағы білім беруді дамытудың стратегиялық басымдықтарын анықтауға бағытталған «Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі Білім беруді дамыту тұжырымдамасында», «Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасында» айқындалған.

Бұл процестегі мұғалімнің, сынып жетекшісінің, тәлімгердің рөліне баға жетпейді. Білім беруді жаңғыртуды кәсіби, құзыретті педагогсыз шешу қиын және мүмкін де емес. Заманауи әлемде сынып жетекшісіне, тәрбиешіге өте қатал талап қойылады, себебі қазақстандық білім беруді жаңғыртуда мұғалім басты тұлға болып табылады. Мұғалім қызметіне жаңаша көзқарастағы басты айырмашылық – оның кәсіби шеберлігіне көп көңіл бөлінуі. Сынып жетекшісінің, тәрбиешінің беделі оның зияткерлік және кәсіби деңгейімен, тұлғалық қасиеттерімен анықталады.

Ол өз қызметінде Конституцияны және Қазақстан Республикасы заңдарын, Қазақстан Республикасы Президентінің жарлықтарын, Қазақстан Республикасы Үкіметінің, және білім алушыларға білім беру мен тәрбиелеу мәселелері бойынша білім берудің барлық деңгейлерін басқару органдарының қарарларын; сол сияқты мектеп Жарғысын және жергілікті құқықтық актілерді (соның ішінде ішкі еңбек тәртібі Ережелерін, директордың бұйрықтары мен өкімдерін, осы лауазымдық нұсқауларды), еңбек келісімін (контракт) басшылыққа алады.

Бүгінгі күні қазақстандық білім беруді жаңғырту талаптарына жауап беретін сынып жетекшісі қызметін ұйымдастырудың әдіснамалық негіздері, оның кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру және дамыту мәселесі ерекше өткір тұр. Педагог қызметін ұйымдастырудың әдіснамалық негіздері мен принциптерінің мазмұны және құрылымы психологтер Л.С.Выготский, Б.Г.Ананьев, А.Н.Леонтьевтің, сондай-ақ М.Н.Скаткин, В.В.Краевский, В.И.Загвязинский, Б.С.Гершунский, Н.Д.Хмель, М.Ж.Жадрина, Т.О.Балықбаев, Ш.Таубаева және т.б. педагогтердің еңбектерінде жете зерттелді. Мысалы, қазақстандық зерттеуші-әдіскер С.Ф.Тәжібаева әдіснамалық білім құрылымында ашылған заңдар немесе заңдылықтарды, жалпы тәсілдер мұғалім іс-әрекетінің категорияларында жүзеге асырылатын принциптер мен талаптарды зерттеді. Автор тұжырымдамалық бірлік құрылымында педагогикалық процесті зерделеудің жүйелі және тұтастық тұрғыдағы мәнін ашады [3,38]. Ш.Таубаева мұғалімнің зерттеушілік мәдениетін қалыптастырудың теориялық-әдіснамалық негіздерін зерделейді. Автор оның мәнісін субъект-субъектілі парадигманың қалыптасуы жағдайларында білім беру процесін пайымдау және түрлендіру құралы ретінде түсіндіреді. Ш.Таубаева дайындалған мәселеге қатысты әдіснамалық тәсілді педагог

қызметінің нысаны ретінде іздеп отырған сапаны қалыптастыруға бағытталған педагогикалық процестің әрекетін оңтайландыру мақсатындағы мұғалім қызметінің басшылыққа алатын ғылыми негізделген нормасы ретінде анықтауға болады деп есептейді. Автор әлеуметтік-гуманитарлық білім мен оның әдіснамасының қалыптасып жатқан жаңа парадигмасын пайымдау қажеттіліктерін негіздеді, ол педагогика әдіснамалық тұрғыдан өз беделін толыққанды анық дәлелденген гуманитарлық-ғылыми пәндер деңгейіне дейін көтеруге мүмкіндік береді. Бұл тәсілдер педагогика ғылымдары мен практиканы болжау мен даму әдістері ретінде қолданылуы мүмкін [4, 164-168]. Қазақстандық ғалымдар Г.К.Нұрғалиева, А.Қ.Құсайынов әлемдік тәжірибеде салыстырмалы-педагогикалық зерттеулер жүргізуде қалыптасқан негізгі әдіснамалық тәсілдерді кәсіби сипаттады: ел тану, индуктивті, дедуктивті, әлеуметтік, этномәдени, тарихи [5,112-114]. Т.О.Балықбаев студенттік, оқушылар топтарын қалыптастырудың теориялық-әдіснамалық негіздерін ашады [6].

«Мұғалім моделі» терминін педагогикалық ғылым термині ретінде қарастырайық. Ол үшін осы терминді өзге ғылымдарды зерттеушілер қалай түсіндіретінін білуіміз керек, себебі «модель» және «модельдеу» таным әдістері ретінде (логика, физика, математика, кибернетика, информатика, гносеология және т.б.) кең қолданылады. Ал, педагогикада бұл термин әлі де болса тұрақтаған жоқ.

«Модель» (франц. *modele*, латын. *modulus* - өлшем, үлгі, норма) түсінігі көпмағыналы. Модель – ғылыми зерттеудегі қандай да бір процесс немесе құбылыстың өкілі немесе түпнұсқаның орнына қолданылатын үлгі, аналог. Модельде белгілі бір табиғи немесе әлеуметтік шынайылықтың, адамзат мәдениеті жемісінің көрінісі ұсынылған. Дәл осы тұрғыдан «сынып жетекшісінің моделі» терминін түсіну қажет. Сынып жетекшісінің моделі (педагогтің) – түпнұсқадағы тамаша (жетік) аманның ойдағы бейнесі. Сондай-ақ мұғалімнің моделі оның барлық қасиеттерін емес, тек өте маңыздыларын ғана қамтитынын еске саламыз. Әдетте педагогикалық шеберлік проблемаларын зерттеген көптеген ғалымдар педагог қызметінің құрылымын, сол сияқты оның қасиеттері мен қабілеттерін егжей-тегжей талдайды (А.А.Калюжный, А.Г. Қазмағамбетов, А.Н. Абдуллина, Г.Щ. Гайнутдинов, С.Г. Вершловский, И.А. Зимняя, В.А. Кан-Калик, Н.В. Кухарев, Н.В. Кузьмина, Л.М. Митина, В.А. Слостенин және т.б.). Аталған зерттеушілердің еңбектерінде бірқатар ортақ тұстары бар.

Біріншіден, педагогикалық қабілеттер, сондай-ақ білік және дағдылар көбінесе мұғалімнің кәсіби қызметінің бірнеше түрінен жасалады. Осындай және осыған ұқсас қабілеттер мен біліктердің қатарына Н.В. Кузьмина 60-шы жылдары конструктивті, ұйымдастырушы және коммуникативті қабілеттерді ұсынды, кейінірек гностикалық қабілетті қосты. Басқа зерттеушілер соңынан дидактикалық, болжамдық, перцептивті, экспрессивті, суггестивті, талдау-суггестивті, саралау-суггестивті, саралау-бағалау және кейбір басқа да қабілеттер мен біліктерді қосты [7].

Екіншіден, аталған авторлардың еңбектеріне ортақ тән қасиет – педагогикалық іс-әрекеттің, қабілеттер мен біліктердің әр түрі өзара тығыз байланысты және біртұтас құрылымдалған жүйе ретінде көрінетінін тану (А.Г. Қазмағамбетов, О.А. Абдуллина, К.В. Вербова және т.б.).

Үшіншіден, педагогтің тұлғалық сипаттамасы кәсібилік сипаттамаға қатысты жетекші рөл атқарады.

Төртіншіден, педагогтің кәсіби қызметінде диагностикалық және зерттеу жұмысы көпшіліктен жеке ерекшеленбей, айқын, өзінен өзі түсінікті болады немесе қызметтің және біліктіліктің басқа түрлерінің компоненті ретінде аталады.

С.А. Абдуллина педагогтің кәсіби қызметінің кең және белгілі бір жүйеде ұсынылған құрылымын жалпыпедагогикалық білім, білік және дағдылар ретінде ашып көрсетеді [8; 40-41].

Н.Ф. Гоноболдин адамдардың педагогикалық еңбекке қабілеттілігін талдады. Оның сипаттамасы бойынша олар –10 . Алайда оларды толығымен тұлғалық қасиеттерге бағындырды, сол арқылы бұл қабілеттердің өздеріне тән тұстары мен мұғалімнің кәсіби қасиеттерін бүркемеледі [9; 219-221].

И.А. Зимняя педагогикалық біліктіліктің 9 тобын жіті сипаттады, нәтижесінде оларды педагогикалық қызметке жатқызды. Өз кезегінде олар практик-мұғалімдерді қызықтырады анық [10; 348-350].

Сонымен, қазіргі жағдайда педагогика ғылымы жаңа және ең жаңа ғылыми тұжырымдамалар, теориялық құрылым және әртүрлі болжамдар тарапынан қысым көруде. Сол себепті жоғарыда аталған әдіснамалық бағдарлар мен қоғам дамуының ағымдары негізінде тұтас алғанда ғылымда, және бөлек алғанда педагогикада жалпыәдіснамалық маңызы бар теориялық тұрғыларды және принциптерді айырып көрсетуге болады.

Қазіргі күні заманауи педагогика бала тәрбиесінде тұлғаға бағдарланған тәсілге сүйенеді. Болашақ – бұл біздің балаларымыз, білім болмаған жерде келешек те болмайды. Қоғамның педагогикалық қолдауға сұранысы артып отыр. Айталық, психологиялық-педагогикалық әдебиетте педагогикалық қолдау психологиялық процесс ретінде түсіндіріледі. Ересек адам қолдау процесінде баланың өзіндік бағалауын нығайту мақсатында дұрыс жақты және оның артықшылықтарына назар аударады, баланы қателікке ұрынудан сақтандырады, сәтсіздіктерде қолдау жасайды деп түсіндіріледі. Онсыз адам дамуы мүмкін емес. Тәрбие теориясы мен технологиясында заманауи мектептегі уақыттың және өтіп жатқан барлық өзгерістердің ерекшеліктері, белгісі тәрбие парадигмасының алмасуы нәтижесінде бірқатар озық педагогикалық идеялар пайда болды. Қазақстанда соңғы жиырма жыл ішінде тәрбиенің жаңа тәсілдері мен тұжырымдамасы дайындалды. Рецептуралық педагогикадан тұжырымдамалық педагогикаға біртіндеп өту байқалады. Тұжырымдамада педагогикалық іс-әрекет стратегиясын әзірлеудегі бағдар ретінде принциптерге ерекше көңіл бөлінеді. Адамгершілік тұжырымдамалар – бұл қатаң талаптар емес, іргелі пікірлермен, жетекші идеялармен біріккен құбылыстар мен процестердің түсінігін анықтайтын ұсыныстар, көзқарастар. Білім берудің тұжырымдамалық негіздеріне назар аударып отырған ғылыми

және практикалық қызметкерлердің қызығушылықтары тұжырымдамалық педагогикалық ойдың туындағанын дәлелдейді. Сынып жетекшілері тәрбиенің жаңа тәсілдері мен тұжырымдамалары туралы білулері қажет, себебі мұндай білімсіз нақты білім беру мекемесіндегі тәрбие жүйесін құрылымдау және құру мүмкін емес. Қазіргі таңда көптеген ғалымдар мен практиктер елдегі барлық оқу орындары үшін бірыңғай тәрбие процесінің моделін немесе бағдарламасын жасауға қарсылық білдіруде. Курс тәрбие қызметінің мақсаты, мазмұны мен ұйымдастыру тәсілдерінің вариативтілік идеясын жүзеге асыруға бағытталған. Алайда бұл педагогика ғылымының жетістіктеріне сүйенбей және тәрбие, оқыту мен бала дамуының заңдылықтарын ескермей тәрбие жүйесін құруға болады дегенді білдірмейді. Вариативтілік принципін жүзеге асыру педагогтерден тәрбие теориясы мен технологиялары мәселелерінен көбірек хабардар болуды талап етеді.

Соңғы жылдары білім беру ұйымдары жетекшілерінің, сынып жетекшілерінің, тәрбие жұмысын ұйымдастырушылардың жергілікті немесе модульдік өзгерістер көмегімен тәрбие қызметін жаңартудағы және жетілдірудегі әрекеттері өкінішке орай өз нәтижелерін бермей отыр. Оқушыларды тәрбиелеу практикасына айтарлықтай өзгерістер енгізу қажет, ол педагогикалық процеске қатысушылардың барлығының ойлауы мен іс-әрекетін ұйымдастыруына жүйелі тұрғыдан қарағанда ғана мүмкін. Өз кезегінде ойлау және практикалық қызметтің жүйелі стилін қалыптастыруды тәрбиенің қазіргі тәсілдері мен тұжырымдамалары болып саналатын жүйелі құралдармен жабдықтамайынша елестету қиын. Талданған зерттеулерде, құралдарда тәрбие жүйесі мен тәсілдерін ғылыми-теориялық негіздеу бойынша тәжірибелер көптеп ұсынылған, оларды модельдеудің теориясы мен технологиялары баяндалған, алайда, сонымен бірге, сынып жетекшісінің сыныптағы қызметіне жеткілікті дәрежеде көңіл бөлінбеген, оның мектеп тәрбие жүйесіндегі рөлі мен орны анықталмаған.

Соңғы жылдары қазақстандық мектептерде міндеті оқушыларды тәрбиелеу болып табылатын жаңа мамандар пайда бола бастады: педагог-ұйымдастырушылар, қосымша білім беру педагогтары, әлеуметтік педагогтер, сынып тәрбиешілері. Бірақ, соған қарамастан мектепте тек сынып жетекшісі ғана тұлғаның тәрбие процесін анықтайтын басты адам болған және бала береді. Ол оқушы, мұғалімдер мен ата-аналардың, социумның, кей кезде тіпті балалардың арасындағы байланыстырушы буын болуы тиіс. Сынып жетекшісін ересек дос және дана тәлімгер ретінде санаған оқушылар ең алдымен, кейде тек сонан ғана ақыл-кеңес, көмек, қолдау күтеді. Сынып жетекшісі іс-әрекетінің зерттеулері көрсеткендей-ақ, егер ол оқушылармен жүргізілетін тәрбие жұмысының мақсатын, бағытын дұрыс анықтаған кезде, өз сыныбының қызығушылығы мен мүмкіндігін жақсы білген жағдайда сынып толығынан мектептің тәрбие жүйесімен кірігеді, шағын ауданның тәрбие кеңістігіне қосылады, отбасы сынып пен мектеп өміріне белсене араласады.

2. Заманауи мектеп сынып жетекшісі жұмысының басым бағыттары

Сынып – мектептегі негізгі құрылымдық элемент болып саналады. Осы ортада оқушылардың танымдық іс-әрекеті ұйымдастырылады, олардың арасындағы әлеуметтік қарым-қатынас қалыптасады. Мектептік өзін-өзі басқару органдарының өкілеттік қызметтері көп жағдайда сынып атынан жүзеге асырылады. Сыныптарда оқушылардың әлеуметтік саулығына қамқорлық жасалады, олардың демалысын ұйымдастыру, ұжымдардың алғаш топтасу проблемалары шешіледі, сәйкес әсерлі (эмоционалдық) орта қалыптасады. Әр сыныпқа мектеп бойынша бұйрық негізінде осы сыныпта табысты жұмыс жасап жүрген мұғалімдердің бірі бекітіледі. Бұл – сынып жетекшісі.

Кеңес өкіметі жылдары сынып жетекшісі (топ жетекшісі) лауазымы алғаш рет XX ғасырдың 30-жылдары енгізілді. Осыған дейін топтарда тәрбие жұмысын мұғалімдер атқаратын. Топ деген атауды сынып сөзімен алмастырғаннан бері топ жетекшілерін сынып жетекшілері деп атайды.

1960 жылы өндіріске үйрететін сегізжылдық және орта жалпы білім беретін еңбек политехникалық мектептің сынып жетекшісі туралы ереже қабылданды. Қазіргі кезде Сынып жетекшісі туралы ереже сынып жетекшілігінде басшылыққа алатын құжат болып саналады.

Қазақстан Республикасындағы білім беру бүгінгі таңда айтарлықтай өзгеріске ұшырады:

- білім беру мазмұны жаңаруда;
 - педагог кадрлардың біліктілігін арттырудың жаңа тәртібі енгізілуде;
 - мемлекеттік білім беру стандарттарының жаңа буындары жасалуда;
 - қолданысқа оқытудың, тәрбие мен басқарудың жаңа әдістері, құралдары және технологиялары жаппай кіргізілуде;
 - республикада білім беру сапасын бағалау жүйесі және т.б. құрылуда.
- Алайда сынып жетекшісінің рөлі білім беру процесінің ажырамас бөлігі болып қала береді.

Республиканың бірқатар мектептері және Назарбаев Зияткерлік мектептері тәжірибесінің талдауы көрсеткендей-ақ сынып жетекшісі қызметінің бағыттары:

- білім алушылармен;
- ата-аналармен және жұртшылықпен;
- сынып жетекшісінің пән мұғалімдерімен өзара әрекет;
- сынып жетекшісінің әдістемелік бірлестік шеңберінде;
- құжаттамаларды ресімдеу бойынша жұмыс орындау болып табылады.

Сынып жетекшісінің білім алушылармен жұмысы ең әуелі сыныпқа және жекелеген оқушыларға жасаған талдау жұмысынан басталады. Сынып жетекшісіне оқушылармен жұмыстың мақсаткерлік және әрекеттік жоспарын құрастырған жеңіл, өйткені ол оқушылардың қызығушылықтарын, ерекшеліктері мен бейімділіктерін және тәрбиелік деңгейін біледі. Сынып жетекшілері тек қиын оқушылармен, тәртіп бұзушылармен ғана жеке жұмыс

жүргізуі тиіс деген қате пікірлер бар деректер кездесіп қалады. Олар өздеріне ерекше көңіл бөлуді қажет ететін басқа оқушылардың бар екенін ұмытып кетеді, кейде проблемалар мен теріс қылықтар сырт көзге байқалмауы мүмкін. Сыныпты және ондағы әрбір оқушыны жеке зерттеген соң сынып жетекшісі өзінің тікелей қызметін – балалармен жүргізілетін жұмыс формасын таңдауды жүзеге асырады.

Жұмыс формаларын атқарылу түріне қарай (оқу, еңбек, спорттық, көркем), ықпал ету әдісі (тікелей және жанама), өткізу уақытына байланысты (қысқа мерзімді, ұзақ және дәстүрлі) таңдау қажет.

Әзірлік уақытына қарай – оқушыларды алдын ала жүргізілетін жұмыстарға қатыстырмай-ақ орындалатын; ұйымдастыру субъектісі бойынша (педагогтер, ата-аналар және басқа да ересектер) – бастама және оларды жүзеге асыру балаларға тиесілі – ынтымақтастық негізіндегі; қатысушылар саны бойынша – жеке, топтық және көпшілік *жұмыс түрлері*.

«Тәрбие жұмысы – деп жазды А.С. Макаренко, – бұл ең алдымен ұйымдастырушының жұмысы» [11; 349].

Сынып жетекшісінің іс-әрекетіне қатысты айтылған бұл ой тура мағынаға ие болады. Ол ұйымдастырушылық қабілетін көрсетуі және оқушыларды алуан түрлі практикалық қызметке тартуы арқылы оқушылардың мінезін шындауға, олардың бойында орнықты оң адамгершілік қасиеттерді, сондай-ақ өмірдегі және тұрмыстағы түрлі моральға жат құбылыстарға қарсы күреске ұмтылысты қалыптастыра алады. Ол үшін сынып жетекшісі технологияны, яғни өз ісін ұйымдастырудың әдістері мен формаларын меңгеруі тиіс.

Сынып жетекшісі жұмысындағы адамгершілік тәрбиесінің әдістері. Сынып жетекшілері өз жұмысында баланың бойында жауапкершілік, құрмет, адалдық, мейірімділік, азаматтық, мәдениет, әдет-ғұрып, салт-дәстүрлерді игеру қасиеттерін қалыптастыруға ықпал ететін, тәрбиенің жалпы міндеттеріне жауап беретін тәрбие процесін қалыптастыру формаларын іріктейді. Олардың әрқайсысын жеке қарастырамыз.

Мысалы, Назарбаев зияткерлік мектептерінде адамгершілік тәрбиесі гуманитарлық пәндер циклдары арқылы жүзеге асырылады (әдебиет, қазақ тілі, Қазақстан тарихы, қазіргі әлемдегі Қазақстан, дүние тану, орыс тілі, ағылшын тілі, өзін-өзі тану). Қазақ ағартушыларының өмірі мен іс-әрекеті мысалындағы тәрбие. Адамгершілік және этикалық тақырыптағы іс-шаралар, ассамблеялар, дебаттар, әңгімелер; балалар үйлері, ауруханалар, балалар бақшалары, қарттар үйлері, қалалық бақтар және басқа да әлеуметтік нысандарда шефтік (қамқорлық) жұмыстар ұйымдастыру және өткізу.

Сынып сағаты. Бұл – сынып жетекшісінің тәрбие жұмысындағы ең кең тараған ұйымдастыру формасы. Сынып сағаттарын өткізу тәрбие жұмысының жоспарында алдын ала ескеріледі. Сынып сағаттарын өткізу кезінде оқушылардың сынып жетекшісімен еркін қарым-қатынас жасау формасы басым түсіп жатады. Сынып сағаттарының тақырыбы көп жағдайда оқушылардың жасына, олардың тәрбиелік деңгейіне, өмірдің нақты жағдайлары мен оқушылар ұжымының іс-әрекетіне байланысты болып, халықтың ұлттық дәстүрлерін, мәдениетін, әдет-ғұрыптарын, өзіндік ерекшеліктерін және

ұқсастықтарын зерттеуге, тануға, сақтауға бағытталуы тиіс. Мысалы, V-VI сыныптарда негізінен еңбексүйгіштік және ұқыптылық, жолдастық және қайырымдылық, немқұрайлылыққа ымырасыздық, сыпайылық және т.б. туралы, ал VII-VIII сыныптарда – саналы тәртіп, қарапайымдылық, парыз және ар-намыс, бақыт, адами құндылықтар, мақсаттылық, қарым-қатынас мәдениеті және т.б. туралы әңгімелер өткізіледі. Жоғары сыныптардағы тәрбие сағаттарында адамгершілік, белсенді өмірлік ұстанымдар жайында мәселелер әңгімеленеді. Негізінде, жоғары сынып оқушылары сынып сағаттарын даярлауға және өткізуге белсенді түрде атсалысады. Сынып сағаттарын өткізуге қойылатын басты талап – сынып оқушыларының белсенді қатысуы; сыныпта ешкім енжар бақылаушы болып қала алмайды – оны дайындау және өткізуде барлығына да жұмыс табуға болады. Сынып сағаттарын үйрету, ақыл немесе үгіт айту мақсатында пайдалануға болмайды [12; 149].

Әңгіме. Сынып жетекшілерінің тәрбие іс-әрекетінде оқушыларды моральдық түсініктер және ұғымдармен байыту, оларды мінез-құлқ ережелерімен таныстыру мақсатындағы этикалық әңгімелердің алатын орны ерекше. Әңгімелесу процесінде оқушыларда өзінің және өзгелердің мінез-құлқын бағалау қарым-қатынасы қалыптасады. Сынып жетекшісінің жоғары адамгершілік және мәдени деңгейі, олардың материалды ұсынудағы әсершілдігі, оқушыларды ашық әңгімеге тарта білуі, тәрбиешілердің сеніміне кіруді жете түсінуін ұғындыруы этикалық әңгімелердің тиімділігін арттыруға ықпал етеді. Мектептерде баламен жүйелі түрде жүргізілетін әңгімелермен қатар оқушылардың қылығын талдаумен байланысты ауық-ауық өткізілетін әңгімелерді атауға болады. Әңгіменің мұндай түрін ол жасаған қылығынан соң ізінше жүргізу қажет.

Сынып жетекшілерінің қызметінде оқушылар мінез-құлқының басты критерийлері ретінде «Оқушыларға арналған ережені» түсіндірудің маңызы зор. Тәжірибелі сынып жетекшілері тәртіп туралы әңгімелескен кезде қандай қылық жасауға болмайтынына көп тоқталмастан, қандай жақсы қылық жасау, немесе қандай да бір жағдайда не істеуге болатыны туралы көбірек айтады. Әңгіме сыныппен немесе оғаш қылық жасаған баламен жеке өткізіледі. Тәжірибелі сынып жетекшілері оқушылардың мінез-құлқындағы кемшіліктерді ұжым болып айыптауды құптамайды. Кей жағдайларда кінәлі оқушымен жеке әңгімелесу әлдеқайда тиімді. Бұл жағдайда тілектестік пен сенімділік атмосферасын туғызу маңызды [12;143-149].

Адамгершілік сенім туғызудың бір формасы – оқырман конференциясы. Ол оқушылардың ой-өрісін кеңітіп, олардың көркемдік талғамын дамытып қана қоймай, адамгершілік нормалары мен принциптерін меңгеруге көмектеседі. Оқырман конференциясының барысы көп жағдайда пікірсайыс сипатына айналады да конференция пікірталасқа ұласады (әсіресе жоғары сыныптарда).

Мораль тақырыбындағы пікірсайыс – оқушылардың тыңғылықты даярлығын талап ететін күрделі және сонымен бірге сендірудің әсерлі формасы. Өзіндік пікірін негіздеу кезінде олар адамгершілік принциптерін жақсырақ анықтайды және меңгеріп алады. Оқушыларды өнерге, әдебиетке, музыкаға бейімдеу олардың ішкі мүмкіншіліктерін: қабілеттерін, қызығушылықтарын,

таланттарын, тұлғалық қасиеттерін ашуына және жүзеге асыруына жағдай жасайды.

Сынып жетекшілері оқушыларды олардың адамгершілік әлемін байытуына ықпал ететін мәнерлеп оқу немесе әңгімелеу сайысы, драма үйірмелері, мектептегі ТВ, өздері әзірлеген ойын-сауыққа (би, мектеп оркестрі, хор, вокалдық ән салу) және т.б. қатысуға қызықтырады. Жарыстарды дайындау және өткізу ісіне пән мұғалімдерін, қызықты адамдар мен өнер қайраткерлерін тартады. Сондай-ақ мұражайларға, сурет галереяларына, көркемсурет көрмелеріне, тарихи орындарға, ауыл, қала, аймақтың көзтартар орындарына, ұлттық кітапханалар мен кино және театрларға ұйымдастырылған саяхаттар оқушылардың эстетикалық талғамын дамытуға әсер етеді.

Оқушылардың мінез-құлқына қойылатын адамгершілік талаптар да сендіру (көз жеткізу) мақсатында пайдаланылады. Оқушылардан сабақта және мектептен тыс ортада өздерін дұрыс ұстауды, үлкендерді сыйлауды, шыншыл және әділетті болуды талап еткен сынып жетекшісі оларға мінез-құлық нормалары мен ережелері туралы білім береді, адамгершілік ойлары мен түсініктерін байытады. Тәрбиешінің тәртіпті болу талаптары балалар үшін түсінікті және күнделікті мінез-құлық тәжірибесімен байланысты болған жағдайда ғана орындалады.

Сынып жетекшісі ата-аналармен жұмыста олармен байланыс орнатудың түрлі формаларын қолдануы қажет. Кейбір сынып жетекшісінде бұл байланыс оқу тоқсанының соңында үлгерім қорытындысы бойынша ата-аналар жиналысын өткізумен және үлгермеуші немесе тәртібі нашар оқушылардың ата-аналарын мектепке шақыртумен шектелген. Бұл жағдайда сынып жетекшілері өз оқушыларының отбасындағы жағдайды біле бермейді және ата-аналармен әрекетте үнемі келісе алмайды. Сынып жетекшісінің ата-аналармен байланыс орнатудағы қызметінің маңызды бөлігі: оқушылардың үйлеріне бару, әңгімелесу үшін мектепке ата-аналарды шақыру, оқушылардың күнделігі немесе электронды күнделік арқылы ата-аналармен хат жазысу, сынып ата-аналарының жиналысын өткізу, ата-аналар үшін педагогикалық тақырыптарға әңгімелер және дәрістер ұйымдастыру [13, 103.].

Мысалы, Назарбаев зияткерлік мектептерінде жауапкершілік оқу және тәрбие процесіне қатысушылар: оқушы, ата-ана, педагог, қоғамдық ұйымдар арасында бөлінген. Ата-аналар мен мектеп балаларға үй тапсырмасын орындауына көмек көрсеткен кезде; мектептің дамуы үшін жауапкершілікті бөлісе отырып, бірлесе жұмыс жасаған кезде оқушылар зор академиялық қолдау алады. Білім саласындағы соңғы үш он жылдықтағы зерттеу жұмыстары ата-аналардың білімге бет бұрысы мен оқушылардың жоғары жетістіктері арасында тікелей байланыс бар екендігін көрсетті. Ата-аналары оқу процесіне қатыстырылған оқушылар, әлеуметтік жағдайы мен табысына қарамастан, жақсы нәтижеге қол жеткізді, мектепке үнемі барып жүрді, әлеуметтік дағдылары, мінез-құлқы жақсы, мектепке жақсы бейімделді, мектепті бітірген соң ЖОО-на түсті. Ата-аналар өз балаларының мектептегі оқуға белсенді қатысқаны үшін ынталандырылады және қажет болған жағдайда шешім қабылдауға, мысалы, балалардың білім алуына ықпал ететін алдағы саясатты

анықтайтын ата-аналар кеңесіне қатыстырылады. Ата-аналардың күшімен мектептегі көптеген мәселелерді шешуге болады: шығармашылық тапсырмаларды дайындауда кеңестер беру, үйірмелерге жетекшілік жасау, қазылыққа мүшелік жасау, қала сыртына сапарларға қатысу, мектеп аумағын абаттандыруда көмек көрсету. Мектеп ата-аналар үшін: семинар-тренингтер, жиналыс, балаларды тәрбиелеу мәселесі бойынша кеңес беру, социологиялық сауалнамалар, ашық есік күндерін ұйымдастырады.

Ынтымақтастықты нығайту мақсатында ата-аналар үшін төмендегі ұсыныстар беріледі:

- тоқсанына кеміне бір рет мектептік шараға қатысу;
- жылына кеміне 3 рет баламен театрға, мұражайға немесе галереяға бару;
- жылына кеміне 1 рет баламен табиғатқа шығу;
- баламен жылына кеміне 2 кітап оқу, талдау және т.б.;
- баламен айына кеміне 1 рет демалыс күндерді бірге өткізу;
- баламен жылына кеміне 1 рет балалар үйіне, қарттар үйіне және т.б.

бару;

- баламен бірге жылына кеміне 1 рет аумақты жинау, сенбіліктер ұйымдастыру.

«Мұғалім – ата-ана» қарым-қатынасы оған қатысушылардың тікелей әсерінсіз-ақ, яғни сырттай орнайды және қалыптасады. Бұл жағдайда бала байланыстырушы буын болып табылады, алайда байланыстың болмауы ата-аналармен қарым-қатынаста теріс салдарларды туындатуы мүмкін. Сынып жетекшісінің жұртшылықпен жұмысы оның іс-әрекетіндегі маңызды бағыт болып табылады. Ол жұртшылықтың көмегімен оқушыларды түрлі кәсіп иелерімен, олардың еңбегімен, кәсіптердің ерекшеліктерімен танысуына мүмкіндік беретін саяхаттар өткізеді, театрларға, мұражайларға серуенді ұйымдастыра алады.

Бала тәрбиесіндегі жұртшылық жұмысының басты бағыттары – бұл сабақтан тыс уақыттағы оқушылардың мінез-құлқын бақылау, оларды алуан түрлі қоғамдық пайдалы еңбекке тарту, үй тапсырмасын дұрыс орындауына жеке көмек көрсету, оқушылардың педагогикалық караусыздығын туындатқан себептерді жоюда отбасыларға көмек көрсету, «қиын» жасөспірімдерді тәрбиелеуде және қайта тәрбиелеуде көмек көрсету, жергілікті жерде спорттық және мәдени-жаппай жұмысты ұйымдастыру. Сынып жетекшілері қоғамдық ұйымдармен тығыз байланыс орнатуы тиіс және олардан көмек және қолдау алу үшін мүмкіндігінше жиі қатынасып тұру керек.

Сынып жетекшісі сыныптағы педагогикалық процестің тұтастығын, мақсаттылығын қамтамасыз ететін пән мұғалімдерімен де өзара әрекеттеседі. Оқушылар ұжымымен және жеке оқушылармен жұмыста барлық педагогтер олардың танымдық белсенділіктерін, шығармашылық қабілеттерін, дербестігін, жауапкершілігін және т.б. дамыту сияқты ортақ педагогикалық және тәрбиелік міндеттерді шешеді. Көп жағдайда бұл жұмыстың тиімділігі нақты бір

сыныптағы оқушылармен жұмыс жасайтын педагогтер іс-әрекетінің келісушілігіне байланысты.

Сынып жетекшісінің жұмысындағы келесі бағыт – сынып жетекшілерінің әдістемелік бірлестігі шеңберінде мұғалімдермен жұмыс. Егер мектепте берілген профильде үш немесе одан да көп педагог жұмыс жасаған жағдайда, және пәндік, бастауыш сынып жетекшілері үшін, ұзартылған күн тобы тәрбиешілері үшін, клубтық бірлестіктер жетекшілері үшін *әдістемелік бірлестіктер* құрылады. Әдістемелік бірлестіктің отырыстары жылына 4 рет, кейде – одан да жиі, бірақ айына 1 реттен артық емес өткізіледі. Сынып жетекшілері әдістемелік бірлестіктерінің қызметі алуан түрлі, алайда оның мазмұны балалармен жүргізілетін тәрбие жұмысын жетілдіру проблемаларын шешуге бағындырылған. Бірлестіктердің отырыстарында тәрбие жұмысын ұйымдастырудың теориялық және әдістемелік деңгейлерін көтеру мәселелері қарастырылады, қазіргі тұжырымдамалар, озық педагогикалық тәжірибе, нормативтік құжаттар зерделенеді. Диагностикалық зерттеулер өткізу негізінде тұтас алғанда мектептегі, жеке сыныптардағы, сынып параллельдеріндегі тәрбие жұмысының жай-күйі, балалардың тәрбиелілік деңгейі талқыланады. Сынып жетекшілері сынып ұжымы қызметін талдау, мақсатты жору мен жоспарлаудың әдістемелерімен танысады. Сынып жетекшілері қызметінің жекелеген бағыттары бойынша тәжірибе алмасу, әдістемелік ұсыныстар дайындау жұмыстары жүргізіледі. Жыл бойы ашық сыныптан тыс шаралар ұйымдастырылады, бірлестік мүшелері басқа мектептердегі әріптестерімен кездеседі, мектептегі барлық педагогтермен бірге тәрбие проблемалары бойынша пікірталасқа қатысады.

Оқушылармен, ата-аналармен, пән мұғалімдерімен және жұртшылықпен жұмыс жасай отыра, сынып жетекшісі психологиялық-педагогикалық құжаттама толтырады: түрлі әдістемелерді зерттейді; оқушыларға және барлық ұжымға зерттеу жүргізеді; нақты оқушыға және сыныпқа сипаттама құрастырады; оқушылардың күнделіктерін тексереді; сынып журналын зерделейді және тәрбие жоспарын жасайды.

Сонымен, сынып жетекшісі қызметінің басым бағыттары дегеніміз: әртүрлі педагогикалық іс-әрекеттерді жүргізу арқылы жүзеге асырылатын үйлестіру, білім беру, дамыту және тәрбиелеу. Бұл іс-әрекеттердің жүзеге асырылуы оқушылармен, пән мұғалімдерімен, психологпен, әлеуметтік педагогпен, ата-аналармен, қосымша білім беру ұйымдары қызметкерлерімен, балалар мен жасөспірімдер ұйымдары және бірлестіктерінің басшыларымен жасалған ресми, кәсіби қарым-қатынас арқылы қарастырылады. Уақыт өзгеруде, мектепке, оқушыларға және педагогтерге қойылатын талаптар да өзгерді, бірақ одан сынып жетекшісі рөлінің маңыздылығы төмендемеді.

3. Заманауи мектеп сынып жетекшісінің тәрбие қызметінің моделі

Заманауи мектепте бала дамуының процесін мақсатты түрде бақылаудан, оның ішкі күштерінің, қызығушылықтары мен қабілеттерін анықтау үшін жағдай тудырудан, балаларды қоғамдық-құндылықты қарым-қатынасқа тартудан, баланың социумға енуіне ықпал ететін барлық ересектердің педагогикалық ынтымақтастығын іске асырудан артық маңызды және қызықты жұмыс жоқ.

Т.А. Стефановскаяның пікірінше, сынып жетекшісі қызметінің негізі дәстүрлі және инновациялық (ескі және уақытпен тексерілген жана және бүгінгі күні пайда болып жатқан) «кездесулер – өзара түсінушіліктер – өзара қарым-қатынастар» тәсілдері болып табылады, яғни бүгінгі өзгерту үшін он тәжірибені жоққа шығармастан, қазіргі қоғам талап етіп отырған жаңа, маңызды, қажет тәжірибелермен табиғи түрде кіріктіруі қажет [14; 47-49].

Өткен мен келешектің бірлігін қамтамасыз ету біртұтас педагогикалық процестің мақсаттары мен міндеттерін іске асыру үшін берік негіз жасайды. Бұл тәсіл педагогтердің аға ұрпағы мен жас сынып жетекшілерінің мәселелерін: тәрбиенің классикалық, дәстүрлі педагогикалық әдістерін қолдайтын педагогтер мен өз іс-әрекетіне балаларды оқыту мен тәрбиелеудің жаңашылдық элементтерін, түрлі құндылықты және идеалды проблемаларын әкелуге ұмтылатын жаңашыл-педагогтер арасындағы қарама-қайшылықты және т.б. айтарлықтай дәрежеде шешуге мүмкіндік береді. Жоғарыда баяндалғандар сынып жетекшісінің замауи мектепте табысты қызмет етуінің шарттарын анықтауға мүмкіндік береді: зерттеушілік құзыреттілік, кәсіби ұтқырлық, бәсекеге қабілеттілік және коммуникативтіліктің (іскерлік қарым-қатынас аспектісінде) болуын болжайтын кәсіби даярлықтың сапалы жаңа деңгейі; оның процеске емес, нәтижеге бағдарланған қызметінің мотивациясы; дербестігін және шығармашылығын көрсету мүмкіндігі;

- сынып жетекшісі жұмысының жүйесін құрастыру және іске асыру қажеттілігі; оның қызметін нәтижесіне қарай бағалау.

Сынып жетекшісінің тиімді қызмет етуінің моделін дайындауда оның жұмысының келесі бағыттарын негізге алу керек:

Бірінші бағыт – тәрбие процесін жоспарлаудың стратегиялық ұмтылысы және ұзақ мерзімді перспективасы. Сынып жетекшісінің іс әрекетінде көп жағдайда күнтізбелік (ағымдағы), яғни тоқсанға, жарты жылға және бір жылға жоспарлау қолданылады. Дәстүр бойынша педагогтер бала тәрбиесінде өзінің авторлық (бейімделген, компилятивті) бағдарламаларын немесе стратегиялық жоспарлау, болжау, бағдарлау, модельдеу, жобалау сияқты әдістерді қолдана отыра, сыныптардың тәрбие жүйесінің тұжырымдамаларын дайындайды.

Екінші бағыт – тәрбие жұмысы мазмұнының балалардың дамуына бағыттылығы. Ол үшін: тұлға, оның құрылымы мен компоненттері, оны дамыту шарттары мен факторлары туралы ғылыми түсініктер қалыптастыру қажет; жұмысты жоспарлауда тәрбие процесі басым орын алуы тиіс; тәрбие жұмысының жоспарлары тұлғаның басты әлеуеттерін (зияткерлік, құндылықты, коммуникативті, дене бітімі, эстетикалық), немесе тұлғалық даму бағыттарын

(ақыл-ой, адамгершілік, дене бітімі) қалыптастырумен байланысты бөлімдерден тұруы тиіс; олар ұйымдастырған бір де бір іс тек шара ретінде өткізілмеуі тиіс; сыныптың психологиялық-педагогикалық сипаттамасын құрастыру кезінде, тәрбие процесінің жай-күйі мен тиімділігін талдау барысында балалардың дамуы нәтижелеріне, әрбір жеке баланың және тұтас алғанда сынып ұжымының тұлғалық даму өлшемдеріндегі өзгерістерге ерекше көңіл бөліну қажет.

Үшінші бағыт – тәрбиелік өзара ықпал етуді жүзеге асырудың жүйелілігі. Тиімді жұмыс жүргізетін сынып жетекшілері жүйелі тұрғыдағы тәсіл білім беруді ұйымдастыру масштабында ғана емес, сондай-ақ сынып ұжымы шеңберінде қолдану тиімді екенін практика жүзінде сенімді дәлелдеп отыр.

Бүгінгі күні кешенді формаларды тәрбие процесінің жүйекіріктіруші факторлары ретінде пайлану тиімді. Кешенді формалар деп тұжырымды ой, жоспармен байланысты және олардың кірігуінің арқасында балалардың дамуына тиімді әрі жан-жақты әсер ету мүмкіндіктеріне ие жеке формалар, тәсілдер мен әдістердің біріккен жиынтығы пайымдалады.

Мысалы, Қазақстанның көптеген мектептерінде оқушылардың дербестігін қалыптастыру мен көрсетудің «Өз «менін» ашудағы маңызды сауалдар әліппесі» (2-4-сынып оқушылары үшін); «Бірі бәрі үшін, бәрі бірі үшін» жобалық шеберханасы (5-9-сынып оқушылары үшін); демалыс клубы (10-11-сынып оқушылары үшін) сияқты кешенді формалары қолданылады.

Төртінші бағыт – тәрбие процесінің балалар дербестігін дамытудағы бағдары. Адамзат тарихында тәрбие жұмысы мектеп, сынып көлемінде біртұтас жүргізілді, ал жеке баланың тәрбиесі күрделі мәселе болып қала берді. Адамдық феноменге ықшамдалған келесі көзқарастар басым: адамдағы және оның қасиеттеріндегі бірегейлік теңдессіздік, қайталанбастық, ерекшелік ретінде ғана қарастырылады. Нәтижелі жұмыс жасап отырған сынып жетекшілерінің адамға деген біртұтас көзқарасы (ықшамдалған емес) тәрбие жұмысында оны жетекші мақсатты бағдар ретінде таңдауына ықпал етеді. Тәрбие жұмысының жоспарларында «Балалармен жеке жұмыс» бөлімінің елеулі орын алатыны бекер емес, онда әр баламен жеке, олардың қызығушылықтары мен әуестенушіліктері, олардың тұлғалық жетістіктері мен дамудағы проблемаларды негізге ала отыра, дербес қарым-қатынас жасаудың формалары мен әдістері қарастырылған. Сынып жетекшілігінің тәжірибесінде олар көбінесе тәрбие процесінің жеке-бағдарлы формалары: жеке көрмелер мен концерттер, өзін-өзі таныстырулар, жеке жетістіктер байқаулары, бенефистер, оқушылардың шеберлік сыныптары және т.б. жиі қолданады. Практика көрсетіп отырғандай, оқушылар дербестігінің дамуына ықпал ету формаларын әзірлеу және практикалық іс-әрекетке қосу тәрбие процесінің сапасын тек байытып және арттырып қана қоймайды, оны балалардың өзіне қызықты әрі күткендегідей етеді, себебі аталған формаларға олар зор ынтамен және жоғары белсенділікпен қатысады және оларда көшбасшылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

Сынып жетекшісінің қызметіндегі **бесінші бағыт** – педагог-тәрбиеші жұмысының технологиялылығы. Педагогикалық процесс алға қойылған

мақсаттарға қол жеткізу кепілі болуы тиіс. Педагогикалық технологияларды меңгеру, нақты білім беру және тәрбие технологияларын өздігімен дайындау білігі педагогке өзінің кәсіби қызметін жоғары деңгейде жүзеге асыру, тез арада өз ісінің шебері болу мүмкіндігін береді.

Алтыншы бағыт – сынып жетекшісі қызметінің диагностикалық жабдықталуы. Балаларды дамыту ісін диагностикалық құралдарды қолданбастан, көзбен мөлшерлеу арқылы құру мүмкін еместігін түсініп отырған педагогтер қатары күн санап артып келеді.

Әдетте балаларды тәрбиелеу іс-әрекетінде диагностиканың екі нысаны көрсетіледі: тәрбие процесінің жай-күйі (барысы) және оның нәтижелілігі (тиімділігі). Оқушылар үшін, әсіресе жасөспірім жастағылар үшін өз ойын білдіру және өз ойын жүзеге асыру мүмкіндігінің маңызы зор. Балаларды өздері сынып жұмыстарын ұйымдастыру, сұхбаттасу, өздігімен шешім қабылдау мүмкіндіктері қызықтырады. Сынып жетекшісі балалармен жұмыс ұйымдастыра отыра, атқарушының емес, «сынып» атты оркестр дирижерінің рөлін орындауы тиіс.

Сонымен, жоғарыда айтылғандарға сүйене отыра, заманауи мектеп сынып жетекшісінің моделін төмендегіше көрсетуге болады:

Сынып жетекшісінің жалпы сипаттамалары:

1. Сынып жетекшісінің зиялылығы – оның тәрбиелілігінің өлшемі болып табылады.

2. Ол – арсыздық пен надандыққа қарама-қайшы ұғым.

3. Тәрбиеші – қатал, бірақ мейірімді болуы тиіс.

4. Егер өзін сыйласын десе, тәрбиеші ең алдымен өзгелердің адами қасиетін сыйлауы қажет.

5. Өзіне көңіл аударуды талап етпес бұрын тәрбиеші өзін қоршағандарға ықылас көрсетуі, балалардың қызығушылықтарын, мүдделері мен қажеттіліктерін ескеруі тиіс.

Сынып жетекшісінде болуы тиіс қасиеттер:

1. Ішкі адамгершілік еркіндігі.

2. Ой тәуелсіздігі.

3. Ойлау бейнесі мен мінез-құлық таңдау еркіндігі.

4. Өз қылығы үшін толық жауапкершілік түсінігі.

Сынып жетекшісі білуі тиіс:

1. Өз кәсіби іс-әрекетін, қызықты әрі шабыттандыратын сыныптан тыс өмірді, әр тәрбиеленушінің тұлғалық бейнесін жоспарлауды.

2. Өз қызметінің нәтижесін талдауды және болжауды.

3. Әр тәрбиеленушінің тұлғалық қалыптасуында көмек көрсетуді.

4. Тәрбиеленушілерді өзінің сабақтан тыс іс-әрекетін талдауға үйретуді.

5. Ата-аналармен, сыныбындағы пән мұғалімдерімен, қауымдастықпен әлеуметтік байланыс орнатуды.

Балалармен қарым-қатынаста сынып жетекшісінде болуы тиіс негізгі қасиеттер:

- жоғары адамгершілік және қайырымдылық;
- ықылас;
- қамқорлық,
- түсінушілік;
- елгезектік;
- коммуникативтілік;
- тілектестік;
- жауапкершілік;
- ашықтық;
- ізгілік;
- адалдық;
- мысқыл сезім;
- байыптылық, ұстамдылық;
- әділдік;
- мақсаттылық.

Сынып жетекшісінің ата-аналармен қарым-қатынаста қажет басты қасиеттері:

- шыншылдық және әділеттілік;
- шыдамдылық;
- байсалдылық;
- әдептілік;
- сыпайылық;
- мәдениеттің жоғары деңгейі.

Сынып жетекшісі жұмысының басты принциптері:

- ізгілік;
- кәсіби құзыреттілік;
- әділдік;
- тұлғаға құрметпен қарау;
- жауапкершілік және т.б.

Сынып жетекшісі болу, ол:

- өзіне үлкен жауапкершілік алуды;
- тыңдай және түсіне білуді;
- сыныптағы әр тәрбиеленушінің психикалық, дене бітімі және адамгершілік жай-күйіне қамқор болуды;
- көмек көрсетуді (оқуда, сыныппен және қоршаған социуммен, ата-аналармен қарым-қатынаста, өзін-өзі анықтау және өзін-өзі дамытуда);
- жетекшілік жасау және тәртіпті қадағалауды;
- үнемі әділдік жағында болуды *білдіреді*.

Сынып жетекшісі құқылы:

1. Мектептегі өзін-өзі басқару құрылымдары: педкеңес, мектеп кеңесі, кәсіподақ және мектептегі басқа органдар жұмыстарына қатысуға.
2. Мектеп қызметін жетілдіру бойынша бастама көтеруге, ұсыныстар енгізуге.

3. Өзінің тәрбие жүйелері мен бағдарламаларын құруға, «кесірінді тигізбе» адамгершілік принципін басшылыққа ала отырып, тәрбиенің жаңа әдістерін, формалары мен тәсілдерін шығармашылықпен қолдануға.

4. Мектептің өзін-өзі басқару органдарында өз ары мен абыройын қорғауға.

5. Еңбектің түрлі көлемі мен нәтижесі үшін материалдық қосымша ақы және ынталандыру жүйесін анықтайтын құжаттарды дайындауға қатысуға.

Сынып жетекшісінің құқысы жоқ:

1. Тәрбиеленушінің жеке басының абыройын кемітуге, оны іс-әрекетімен немесе сөзбен қорлауға.

2. Бағаны (мектептік балл) оқушыны жазалау мақсатында қолдануға.

3. Баланың сенімін аяққа басуға, тәрбиеленушіге берген уәдені бұзуға.

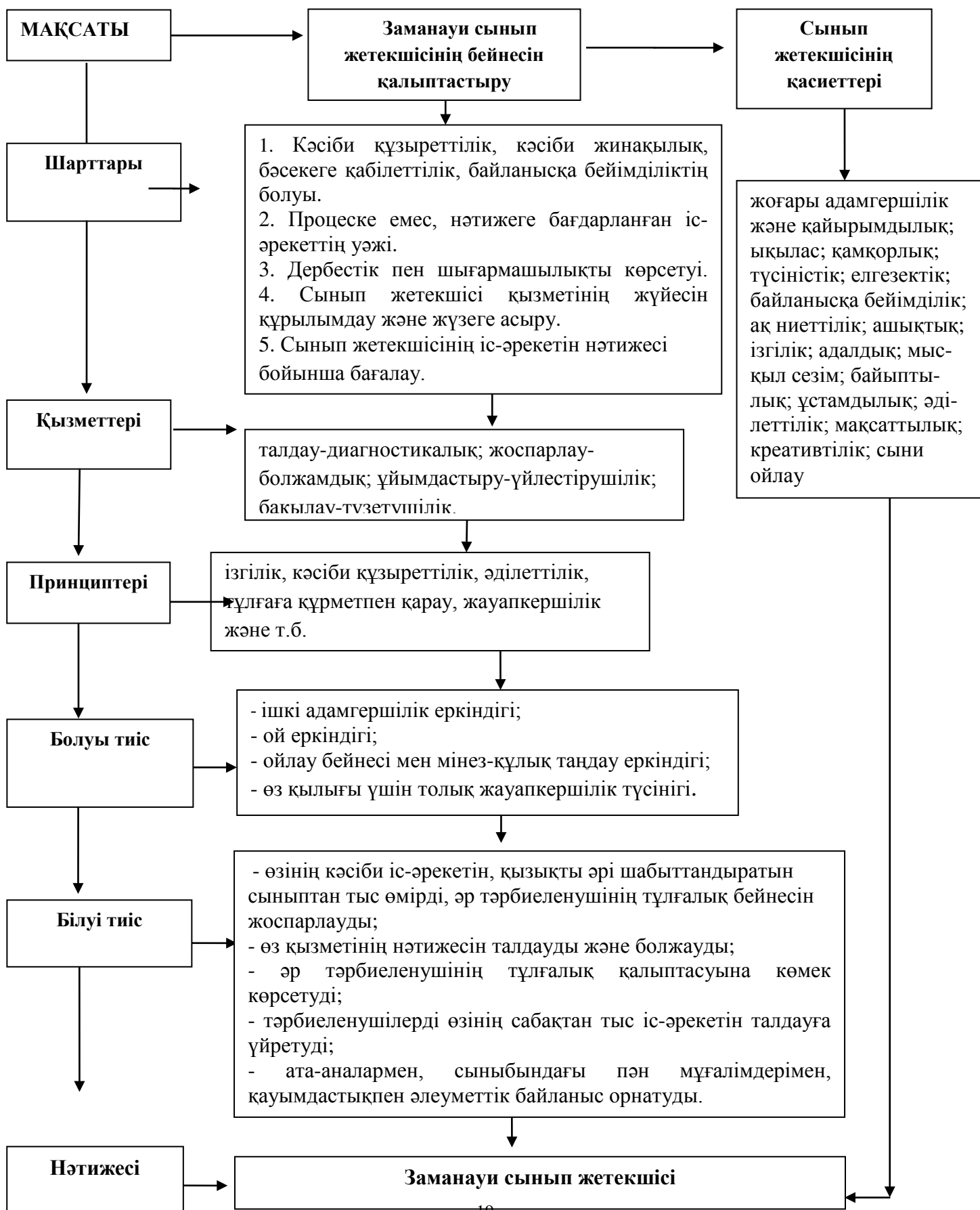
4. Баланы жазалау үшін оның отбасын (ата-анасын немесе туысқандарын) пайдалануға.

5. Өз әріптестері туралы «сыртынан» жамандауға, олардың намысына тиюге.

Заманауи жағдайдағы сынып жетекшісінің тиімді қызметінің моделін сипаттай келе, модельде берілген модельдік түсініктер білімді, адамгершілікті, жігерлі, көшбасшылық қасиеттері бар, таңдау жасау жағдайында өздігімен шешім қабылдауға даяр, ынтымақтастыққа және мәдениетаралық қатынасқа қабілетті, елінің тағдыры үшін жауапкершілік сезімі бар, Стратегия-2050 басты мақсатына қол жеткізуге белсенді қатысатын адамды қалыптастыруға бағытталғанын көруге болады.

Заманауи мектептегі сынып жетекшісінің моделі

(Астана, Ақтөбе, Көкшетау, Семей, Талдықорған, Өскемен, Орал, Шымкент қалалары мектептері және Назарбаев Зияткерлік мектептерінің тәжірибесінен)

Қорытынды

Қазақстан Республикасының білім беру және ғылым саласы тәуелсіздік жылдары мемлекеттік саясаттың негізгі басымдықтарының бірі болып саналатын үлкен жолды өтті. Білім берудегі басты міндет – өзінің кәсіби қызметінде рухани-адамгершілік құндылықтарды қолдануға қабілетті жоғары білікті мамандарды, еңбек нарығында бәсекеге қабілетті кәсіпқорларды даярлау. Сынып жетекшісінің дұрыс ұйымдастырылған оқу-тәрбие іс-әрекеті – тұлға тәрбиесінде жоғары нәтижеге қол жеткізудің негізі. Заманауи сынып жетекшісі тәрбиенің 3 қызметін атқарады: сыныпта түрлі іс-әрекетті ұйымдастырады, әр баланың дамуына қамқорлық жасайды, балаларға проблемаларды шешуіне көмектеседі. Сынып жетекшісі балалармен бірге олардың қызығушылықтарын, қабілеттерін, тілектерін ескере отыра, сыныптың тәрбие жүйесін жобалайды, ата-аналармен өзара қарым-қатынас орнатады, ортаның этномәдени жағдайларын ескереді.

Өз ісін шебер меңгерген нағыз сынып жетекшісі – ол өз тәрбиеленушісінің әрқайсысының бойынан қайталанбас, дара тұлғаны көре білетін; тұлғалық-бағдарлы тәсілге сүйене отыра педагогикалық диагностика негізінде әр оқушыны терең зерттейтін, олармен байланысын үйлестіретін, балалар ұжымының қалыптасуына ықпал ететін ақылды тәрбиеші.

Әдістемелік құрал авторларымен Қазақстандағы заманауи мектеп сынып жетекшісі қызметін ұйымдастырудың әдіснамалық негіздері дәлелденді; сынып жетекшісі жұмысының басым бағыттары ашылды; заманауи мектеп сынып жетекшісінің тәрбиелік іс-әрекетінің моделі әзірленді.

Осы әдістемелік құралды сынып жетекшілері, сондай-ақ мектеп жетекшілері тәрбие процесінің тұжырымдамасы мен бағдарламаларын әзірлеуде; педагогтердің өз бетінше білім алуындағы материал ретінде; арнайы орта және жоғары оқу орындарында педагогика бойынша (әсіресе, тәрбие теориясы, тәрбие жүйесін модельдеу, сынып жетекшісі қызметінің технологиялары бойынша) оқу бағдарламаларын түзетуде; білім беру мекемелері қызметкерлерінің (жетекшілер, тәрбие жұмысы бойынша әдіскерлер, сынып жетекшілері) біліктілігін арттыру жүйесінде; педагогика бойынша жаңа буын оқулықтары мен оқу-әдістемелік құралдарды дайындауда қолдана алады.

Сондай-ақ, әдістемелік құрал материалдары білім беру мекемелерінің қызметін сапалы жаңарту мен жетілдірудің жаңа нұсқаларын, жолдарын және құралдарын іздестіруде, тәрбие жүйелерін және сынып жетекшісінің осы жүйелердегі іс-әрекетінің технологияларын модельдеуінде мектептердің педагогикалық ұжымдары үшін, және жеке алғанда директордың тәрбие жұмысы бойынша орынбасарлары мен сынып жетекшілері үшін белгілі бағдар бола алады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасы: / Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 7 желтоқсандағы №1118 Жарлығы // ресми мәтін. – Астана, 2012. – 114 б.
2. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаевтың «Қазақстан жолы - 2050: «Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» Қазақстан халқына Жолдауы // ресми мәтін. – Астана, 17 қаңтар, 2014
3. Тәжібаева С.Ф. Мектепте тәрбие жұмысын ұйымдастыру әдістемесі. Оқу құралы. Алматы, 2007. - 359 б
4. Таубаева, Ш. Исследовательская культура учителя: методология, теория и практика формирования / Ш. Таубаева. – Алматы: Алем, 2000.- 381 с.
5. Нургалиева, Г.К. Сравнительная педагогика / Г.К. Нургалиева и др. – Алматы: Рауан, 1999.- 176 с.
6. Балыкбаев,Т.О. Теоретико-методологические основы формирования студенческого контингента вузов / Т.О. Балыкбаев. – Омск, 2010.
7. Педсовет: идеи, методики, формы. М.: Центр Педагогический поиск, 2013
8. Абдуллина, О.А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования. – М.: Просвещение, 1990. – с.141
9. Гоноболин, Ф.Н. Психология / Ф.Н. Гоноболин. – М.: Просвещение, 1973.
10. Зимняя, И.А. Педагогическая психология / И.А. Зимняя. – Ростов-на-Дону: Феникс,1997.-480с.
11. Макаренко, А.С. Методика организации воспитательного процесса / А.С. Макаренко. – М.: 1978. – 349 с.
12. Стефановская, Т.А. Классный руководитель: Функции и основные направления деятельности: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений / Т.А. Стефановская. – М.: Академия, 2006.- 192 с.;
13. Маленкова, Л.И. Воспитание в современной школе / Л.И. Маленкова. – М.: 2003.
14. Сергеева, В.П. Классный руководитель в современной школе/ В.П. Сергеева – М.: 2003.
15. Интернет материалдары <http://molod.eduhmao.ru/info/1/3760/23611/>
16. <http://in-exp.ru/favorite-articles/521-2012-11-24-12-52-40.html>
17. Основные направления воспитательной работы АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы»/ – Астана: 2011.
18. Встреча Председателя Попечительского Совета АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» с педагогическими работниками. – Астана: 2014.
19. Щуркова, Н.Е. Профессиональное мастерство классного руководителя/ Н.Е. Щуркова. – М.: Айрис-Пресс, 2007
20. Ясницкая, В.Р. Как сделать класс классным: воспитание подростков / В.Р. Ясницкая. - М.: Просвещение, 2012
21. Справочник классного руководителя KLASS@MCFR.RU

Сынып жетекшісі туралы ереже

Сынып жетекшісі - бұл:

1. Кәсіби-педагог.
2. Баланың мәдениетті меңгеруінде қоғаммен арадағы байланыстырушы.
3. Баланың жеке дамуын бақылайды, бала тұлғасының қалыптасуына жағдай туғызуға ықпал етеді, осы процеске түзету енгізеді.
4. Тәрбиеленушілер тұлғасының қалыптасуына ықпал ететін педагогтер мен басқа да ересектердің ынта-жігерін реттейді.

Мақсаты: білімді, адамгершілігі жоғары, көшбасшылық қасиеттері бар, бәсекеге қабілетті, жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтармен тәрбиеленген, ынтымақтастық пен мәдениетаралық өзара әрекеттесуге қабілетті тұлға қалыптастыру.

Сынып жетекшісінің міндеттері:

1. Әрбір баланың дамуын қамтамасыз ететін орта ретінде сынып ұжымын қалыптастыру.
2. Оқушыны түрлі коммуникативтік жағдаяттарға тартатын ұжымдарды және дербес іс-әрекеттің алуан түрін ұйымдастыру.
3. Оқушылар қабілеттерінің еркін және толық көрінуіне, сондай-ақ олардың дамуына ықпал ететін жеке дамуын түзету.

Сынып жетекшісінің қызметтері:

1. *Аналитикалық:*
оқушылардың жеке ерекшеліктерін зерттеу; сынып ұжымын қалыптастыруды зерделеу және талдау; отбасы тәрбиесінің жай-күйін зерделеу және талдау; оқушының тәрбиелілігін талдау және бағалау.
2. *Ұйымдастыру-түзетушілік:*
алуан түрлі қоғамдық-пайдалы іс-әрекетті ұйымдастыру және ынталандыру; шағын педагогикалық ұжыммен жұмыс; тәрбие жұмысының тиімді материалдық-тұрмыстық жағдайларын жасау.
3. *Коммуникативтік:*
балалар арасында тұлғааралық қатынастарды реттеу; «мұғалім-оқушы» өзара тиімді қарым-қатынасын орнату; ұжымда жайлы психологиялық ахуал тудыру; оқушыларға айналасындағылармен қатынас орнатуында көмек көрсету.

Сынып жетекшілерінің құқықтары және міндеттері

Сынып жетекшісі:

1. Балалардың дене бітімі және психикалық саулығы туралы үнемі ақпарат алуға;
2. Сыныбындағы оқушылардың сабаққа қатысуын қадағалауға;
3. Әрбір оқушының үлгерімін қадағалауға;

4. Пән мұғалімдерінің жұмысын үйлестіруге, «пед-консилиумдер», «шағын педкеңестер» өткізуге;

5. Әдістемелік кеңес немесе мектеп кеңесі әкімшілігінің қарауына сынып ұжымымен келісілген ұсыныстарды шығаруға;

6. Әкімшіліктің келісімімен мектепке ата-аналарды (оларды алмастыратын тұлғаларды) шақыруға, кәмелеттік жасқа толмағандар ісі бойынша комиссияға жүгінуге;

7. Сыныбындағы оқушылардың оқуы және тәрбиесімен байланысты мәселелерді шешуді ұйымдастыра отыра кәсіпорындардағы отбасы мен мектепке көмек көрсету кеңесіне;

8. Балалармен жүргізілетін жеке жұмыс бағдарламасын анықтауға;

9. Әдістемелік және тәрбиелік қызметтің проблемалары бойынша тәжірибелік-эксперименттік жұмыс жүргізуге;

10. Педагогикалық шеберлікті арттыру формаларын таңдауға;

11. Қызметіне мектеп әкімшілігі, ата-аналар, оқушылар және өзге педагогтер тарапынан берілген бағамен келіспеген жағдайда өзінің арын, намысын және кәсіби беделін қорғауға **құқылы**.

Сынып жетекшісі:

1. Сыныпта тәрбиелік іс-әрекетті ұйымдастыруға;

2. Сынып оқушыларын жалпымектептік ұжымның жүйелі жұмысына қатыстыру;

3. Тәрбиеленушілердің дамуы мен мінез-құлқындағы ауытқушылықтарды реттеу, әкімшілікті бұл туралы хабардар ету және ойластырылған түзетулерді жүзеге асыруға;

4. Тәрбиеленушілерге күрделі өмірлік проблемаларды және жағдаяттарды шешуіне көмек көрсетуге;

5. Оқушылардың әлеуметтік-құқықтық және психологиялық қорғануына ықпал етуге;

6. Салауатты өмір салтын насихаттауға;

7. Тәрбие процесін ұйымдастыруға пән мұғалімдерін, оқушылардың ата-аналарын, басқа салалардың мамандарын қатыстыруға;

8. Оқушылардың ата-аналарын балаларының жетістіктері мен сәтсіздіктері туралы хабардар ету, жоспардағы және жоспардан тыс ата-аналар жиналысын шақыруға, сынып ата-аналар ұжымының жұмысына қатысуға;

9. Сынып бойынша (баланың жеке істері, сынып журналы), сол сияқты тәрбие жұмысы бойынша (сыныптағы тәрбие жұмысының жоспары, есептер, тұлғаны зерттеудің дербес карталары, анықтамалар, мінездемелер және т.б.) құжаттаманы жүргізуге;

10. Техникалық қауіпсіздік талаптарын сақтау, сыныптан тыс және мектептен тыс шаралар өткізетін уақыт аралығында балалардың өмірі мен денсаулығы үшін жауапкершілік алуға **міндетті**.

Сынып жетекшісі іс-әрекетінің циклограммасы.

Сынып жетекшісі күн сайын:

- сабаққа кешіккен және келмеген оқушыларды анықтайды, олардың кешігу және келмеу себептерін айқындайды; сынып бөлмесіндегі оқушылардың кезекшілігін ұйымдастырады және бақылайды; оқушылармен үнемі, сондай-ақ девиация туындаған жағдайда жеке жұмыс түрлерін ұйымдастырады.

Сынып жетекшісі апта сайын:

- оқушылардың күнделік жүргізуін, бағаларын қойғызуын тексереді; сынып сағатын өткізеді; жағдайларға байланысты ата-аналармен жұмыс жүргізеді; жағдайларға байланысты сыныпқа сабақ беретін пән мұғалімдерімен жұмыс жүргізеді; тұтас алғанда сыныптың және жеке оқушылардың үлгерім жағдайын талдайды.

Сынып жетекшісі ай сайын:

- сыныбындағы сабақтарға қатысады; психологпен және жеке мұғалімдермен кеңеседі; сыныптағы шаруашылық мәселелерін шешеді; сынып ата-аналар комитетінің отырыстарын ұйымдастырады; сынып белсенділерінің жұмысын ұйымдастырады; кемінде екі тәрбие шарасын өткізеді, олардың бірі – жалпымектептік болуы мүмкін.

Сынып жетекшісі жыл сайын:

- оқушылардың жеке істерін ресімдейді; сынып тәрбие жұмысының жыл бойғы жай-күйін және оқушылардың тәрбиелілік деңгейіне талдау жүргізеді; сыныптағы тәрбие жұмысының жоспарын құрастырады; мектеп әкімшілігіне сынып оқушыларының статистикалық есептілігін жинастырады және құрастырады.

Сынып сағаты еркін формада өткізіледі. Сыныптағы тәрбие шараларының саны айына екеуден кем болмауы; сынып ата-аналарының жиналысы тоқсан сайын бір реттен кем өткізілмеуі тиіс.

«Заманауи тәрбие технологиялары, оларды сынып жетекшісі және тәрбиешінің жұмысында қолдану»

Қостанай облысы Рудный қаласы №5 гимназиясының мұғалімі

Отто О.В. тәжірибесінен

Тәрбие технологиясы – тәрбие мақсаттарына қол жеткізуге мүмкіндік беретін оқыту формаларының, әдістерінің, жолдарының, тәсілдерінің және тәрбие құралдарының жиынтығы. Бұл дамыту, оқыту және тәрбие процестеріне ықпал ететін тәсілдердің бірі.

Педагогикалық технологиялар түрлі негіздемелер бойынша ерекшеленуі мүмкін:

- туындау негізіне қарай (педагогикалық тәжірибе немесе ғылыми тұжырымдама бойынша);
- мақсаттары мен міндеттеріне қарай (білімді қалыптастыру, тұлғалық қасиеттерін тәрбиелеу, дербестігін дамыту);
- педагогикалық құралдардың мүмкіндігіне қарай (әсер етудің қандай құралы жақсы нәтиже береді);
- тәрбиешінің технологиялар көмегімен жүзеге асыратын қызметтеріне қарай (диагностикалық қызмет, даулы жағдаяттарды басқару қызметі);
- балаға деген көзқарасына қарай.

Сынып жетекшісі ретінде тәрбиеші өз жұмысында келесі тәрбие технологияларын қолдана алады:

- Диалогтық (сұхбат) технологиялар (пікірсайыстар, пікірталастар, дебаттар)
- «Коллаж» технологиясы
- Ұжымдық шығармашылық жұмыс
- Шоу-технологиялар
- Топтық проблемалық жұмыс (жобалар дайындау)
- Қарым-қатынас тренингі
- «Ақпарат айнасы» (қабырғаға ілетін хабарландырулар, стенд түрлері)
- Денсаулықсақтау технологиялары.
- Жағдаяттық технологиялар

1. Диалогтық технологиялар (пікірсайыс, пікірталас, дебат)

Дебат – зияткерлік жарыс, өз көзқарасын және пікірін белсенді түрде қорғауды дамыту біліктілігі.

Пікірталас – қандай да бір даулы мәселе мен проблемалардың шешімін табу мақсатында оларды талқылау.

Пікірсайыс (ғылыми айтыс) – ақиқатқа көз жеткізу мақсатында қандай да бір проблема бойынша екі көзқарасты зерделеу үшін қолданылатын ынтымақтастықтың формасы.

Жоғарыда аталған технологиялар негізінен жоғары сыныптарда қолданылады.

«Миға шабуыл»

Талқылау нәтижесінде проблемаларды шешу идеяларын көптеп жинау

Міндетті шарттары:

Сарапшының қорытындысы (жазады)

«Көкектің» қызметі (белгілеу)

Уақытты шектеу (10 – 15 минут)

«**Дөңгелек стол**» Бұл дебат өткізу формаларының бір түрі

«**Қатынас хаты**» (Оқушылардың жазба жұмыстары, олардың жағдайға, мәселеге көзқарасы. Жиі «жан айқайы», жаңа ғана болған оқиғаға әсері)

Аяқталмаған әңгіме

«Дүкендегі касса алдында ақшасын жоғалтып алған қыз жылап тұрды.

Оған көмектескім келді, бірақ оған ақшам болмады. Мен ...»

Қарсыаргументтер

«Мен біреудің көшірмесі болғым келмейді, мен дара жанмын».

Ранжирование (таңдау)

(не жақсы, ал немене жаман)

2. «Коллаж» технологиясы

Табылған иллюстрациялар, цитаталар және қолда бар құралдардан плакаттар жасау арқылы тақырыпты немесе проблеманы зерделеуді болжайды.

Топтарда жүзеге асырылады.

Презентация (тұсаукесер) ескерілген.

3. Ұжымдық шығармашылық жұмыс технологиясы

Ұжымдық шығармашылық тәрбие технологиясын (басқаша атаулары:

жалпы қамқорлық педагогикасы, коммунарлық педагогика, ұжымдық шығармашылық жұмыстар әдісі) И.П.Иванов және оның серіктері әзірледі және енгізді.

Шығармашылық тәрбиені ұйымдастыру – бұл ұжымның барлық практи - калық жұмыстар, қарым-қатынас, қатынас және барлық бастамаларды өздігімен ұйымдастыру тәсілдерін қамтитын белгілі бір өмір сүру әрекетін ұйымдастыруы.

Кез-келген тәрбие шарасында іс-әрекеттің психологиялық тұрғыдан қажет 4 кезеңі орындалады: **мақсатты жорамалдау, жоспарлау, мақсатты іске асыру, нәтижелерді талдау.**

Ұжымдық шығармашылық жұмыс – ҰШЖ – ұжымдық ізденіс, жоспарлау және қойған мақсатты шығармашылықпен іске асыру.

Ұжымдық – бұл бұл тәрбиешілер мен тәрбиеленушілердің жолдастық, тұлғааралық қатынасын білдіреді.

Шығармашылық – бұл оны белгілі бір үлгі бойынша емес, жаңаша, бұрынғыдан жақсы жасауды білдіреді. «Бәрі шығармашыл, басқаша қажеті не?»

Жұмыс – бұл оның нәтижесі, ортақ пайда және қуаныш дегенді білдіреді. «Жұмыс, шара емес!»

Бұл – оң іс-әрекетке, белсенділікке, ұжымдық авторлыққа және жақсы көңіл-күйге негізделген, оқушыны оқыту мен тәрбиелеудің тиімді әдісі. Бағдарына қарамастан шығармашылық жұмысты сауатты іске асырудың сенімді нәтижесі болып не саналады? Бұл оқушылардың көрермендік емес, керісінше қандай да бір деңгейде ұжымдық авторлық сезім шамасында қоса жүретін іс-әрекеттестіктің оң белсенділігі.

ҰШЖ постулаттары:

- ұжымдық шығармашылық;
- ортақ жұмыс және оған ерікті түрде қатысу;
- іс-әрекет формаларын таңдау еркіндігі;
- ересектер мен балалардың ынтымақтастығы;
- шығармашыл дарынды көшбасшылардың ықпалымен ұжымды дамыту.

Ұжымдық жұмыс түрлері:

Еңбектік ҰШЖ (мысалы: «Еңбек десанты»)

Зияткерлік ҰШЖ (мысалы: «Брейн-ринг»)

Көркем ҰШЖ (мысалы: көркем-эстетикалық шығармашылық)

Спорттық ҰШЖ (мысалы: «Спартакиада»)

Экологиялық ҰШЖ (мысалы: табиғаттағы тіршілікке қамқорлық).

4. Шоу-технологиялар

Ойын шаралары қатысушыларды үш топқа бөлумен өткізіледі:

«Сахна», «Зал», «Жүргізуші».

Үш ерекшелігі:

қатысушыларды өнер көрсетушілер және көрермендер деп бөледі; сахна төрінде сайысады; ұйымдастырушылар дайындаған сценарий.

5. Топтық проблемалық жұмыс – бұл оқушылардың проблемалық жағдаяттағы мінез-құлқымен вербалды (сөз жүзінде) жұмыс.

Оның мақсаты – ұйымдастыру шешімдер дайындау, қабылдау, түсіндіру, талқылау. Олар белгілі бір жағдайларға орай дайындалады және қолданылады: мысалы, сыныптағы балалар арасында үнемі алауыздық туындайды, ал оны ұйымдастырушы жолдастарына, тіпті ересектердің өзіне қатысты айлалы әрекет жасайды.

Тәрбиеші арнайы түрде «кезекті алауыздықты талдау жағдаяты» технологиясын түзеді:

1. Алауыздыққа қатысушылардың әрқайсысына болып жатқан оқиғаны сипаттауына мүмкіндік беретін сауал қояды.

2. «Зардап шеккен жақты» тәрбиеші оның ахуалын түсінетіндігінен хабардар етеді.

3. Араздасқан жақтарды даудың шығу себебі туралы ойлануға жетелеу;

4. Балалармен болған оқиғадан шығу жолдарын талқылайды.

6. Қатынас тренингі – топтық практикалық психология құралдарының көмегімен балаларда түрлі оң педагогикалық тәжірибе аспектілерінің тәжірибесін, қатынас тәжірибесін (өзара түсіністік тәжірибесін, қатынас тәжірибесін, мектептік проблемалық жағдаяттардағы мінез-құлық тәжірибесін) қалыптастыру мақсатындағы педагогикалық жұмыс формасы. Қатынас тренингтерінде мұнан басқа қандай да бір педагогикалық аспектілерді көруге болады ма? Әрине, иә. Түрлі балалар үшін түрлі себептерге байланысты қатынастың оң тәжірибесінен бөлек басқа да салдарлары болуы мүмкін: бір-бірімен қарым-қатынастың өзгеруі, педагогпен қарым-қатынастың өзгеруі, қандай да бір тұлғалық білім беруді дамыту немесе бекіту. Бірақ бұл – мақсат ретінде жоспарланған нәтижелер емес. Жақсы болған жағдайда бұл тәрбиенің ықтималды болжамдары.

7. «Ақпарат айнасы»

Көпшіліктік графикалық ақпаратқа белсенді қатынас тәжірибесі.

Психологиялық негіздер.

Назар (ықылас) аудару.

Ықыласты қолдау.

Ақпаратты түсіну.

Қатынас.

Ақпаратқа қатысты іс-әрекет.

Технологиялық тізбек

Алдағы ақпаратқа мақсат қою.

Ақпараттың пайда болуы.

Кері байланыстың ашылуы.

Ақпаратпен жұмыс.

8. Денсаулық сақтау технологиялары – бұл:

– педагогтың салауатты өмір салты дағдыларын меңгерту ұмтылысына құрылған, оқыту мен тәрбиенің жүйелі тәсілдері;

– балалардың сабақта және сабақтан тыс іс-әрекетінде қолайлы психологиялық ахуал тудыру;

– денсаулық қорғау және салауатты өмір салтын насихаттау.

Абзалы, оқушылардың психологиялық жайлылығы – маңызды аспектілердің бірі болып табылады. Бір жағынан, осылайша оқушылар шаршауының (қажуының) алдын алу міндеті шешімін табады, басқа жағынан – әрбір баланың шығармашылық мүмкіндіктерін ашу үшін қосымша ынта пайда болады.

Тілектестік ахуал, байыпты сұхбат, айтылған әрбір ойға зейін қою, оқушының өз көзқарасын білдіру тілегіне мұғалімнің, тәрбиешінің оң пікірі, жіберілген қателерді әдепті түзету, дербес ойлау қызметіне көтермелеу,

орнымен айтылған әзіл немесе шағын тарихи шегініс – бұл әрбір баланың қабілетін ашуға ұмтылған педагогтың бойында болуы тиіс қасиеттердің толық жиынтығы емес.

Оқушылар сыныпқа нашар баға немесе ескерту алу қаупімен емес, сұхбатты жалғастыру, өз білімін көрсету, жаңа ақпарат алу тілегімен кіруі тиіс. Осындай сабақ процесінде эмоционалдық қолайсыздық баланың қолынан тапсырма орындау келмей жатқан, немесе тіпті орындамаған кезде де туындамайды. Сонымен бірге, қорқыныш пен шиеленістің болмауы әркімге іштегі психологиялық кедергілерден арылуға, ойын батылырақ айтуға, өз көзқарасын білдіруге көмектеседі.

Оның үстіне әрбір оқушы алған бағасының дәлелділігін өзі түсінген жағдайда сабырлылық танытады. Өз қателерін бағалай отыра, оқушы оларды түзету жолын бірден байқайды. Уақытша құбылыс ретінде қабылданған сәтсіздік оқушыны үйде және сыныпта әлдеқайда тиімді жұмыс орындауға ынталандырады. Педагог оқушының өзіндік талдау жасауға ұмтылысын мадақтайды, оның өз мүмкіндіктеріне деген сенімін күшейтеді.

Психологиялық жайлылық пен эмоционалдық көтеріңкілік жағдайында сыныптың жұмыс қабілеті айтарлықтай артады, нәтижесінде оқушылар білімді әлдеқайда сапалы меңгеруге және айтарлықтай жоғары нәтижелерге қол жеткізеді.

Мектептегі сабақ аяқталғаннан кейін оқушылар сыныптан жақсы көңіл-күймен шығады, өйткені осы уақыт аралығында теріс факторлар атымен болған жоқ.

Баланың денсаулығын сақтау оқу іс-әрекетін ұйымдастыру үшін қажет гигиеналық және психологиялық шарттар туғызуды ғана емес, сонымен қатар түрлі аурулардың алдын алуды, сондай-ақ салауатты өмір салтын насихаттауды болжайды.

Бүгінгі күні денсаулық мәселесін оқу пәндерінің аясында қарастыру өте маңызды. Бұл алған білімді тереңдету мен пәнаралық байланыстарды іске асыруда ғана емес, сол сияқты оқушыға алған білімнің күнделікті өмірмен байланысын көрсетуге, оны өз денсаулығына қамқорлықпен қарауға үйретеді.

9. Жағдаяттық технологиялар (жағдаятқа қарай қолданылады)

Сырт көзге қай педагогтың түсінігінде формалардың қайсысы «жаңа», ал қайсысы «ескі» екенін анықтау қиын. Оларды белгілі бір нақты жағдайдағы нәтижелілігі тұрғысынан қарастыру маңыздырақ.

Мұғалімдер мен тәрбиешілер өз қызметінде қандай технологияны қолданған күнде де олар оқушының айтқанына құлақ түрмесе, олар не сезініп отырғанын білмесе, бұл технологиялар сәттілік әкелмейді.

Француздың замауи ғалымы Легуве тәрбие ғылымын төмендегіше анықтады: «Тәрбие – бұл балаларды біздің көмегімізге мұқтаж болмауға үйрететін ғылым».

Сынып жетекшілерінің кеңесі туралы Ереже

I. Жалпы ережелер

1. Сынып жетекшілерінің кеңесі – тәрбиешілер кеңесі, оның негізгі қызметі оқушылардың тұлғалық дамуына көмектесуге бағытталған.

II. Сынып жетекшілер кеңесі жұмысының негізгі міндеттері мен бағыттары

Мектепте гумандық (адамгершілік) ахуал тудыру;
Тәрбие және оқытуды бірізді дербестендіру, оқушылардың тұлғалық дамуында: өзіндік сананы дамыту ұмтылысына, саналы өмірлік таңдау жасау біліктілігі мен өзінің жақсы қасиеттерін жүзеге асыру біліктілігін қалыптастыруына көмек көрсету, тұлғаның тұтастық бағдарларын қалыптастыру;
Оқушылардың зияткерлік дамуына көмек (танымға қызығушылығын және оқуға ұмтылысын дамыту, танымдық өзіндік танымы мен зияткерлік бейімін анықтауына көмек көрсету);
Тұлғаның шығармашылық әлеуетін дамыту;
Салауатты өмір салтын қалыптастыру қажеттілігін қалыптастыру.

III. Жұмыстың негізгі формалары

Тәрбиелік ортаны ұйымдастыру.
Ұжымдық іс-әрекет пен қатынасты ұйымдастыру.
Оқушылармен жеке жұмыс жүргізу.
Басқа педагогтермен, психологтермен, ата-аналармен, сыныптан тыс бірлестіктермен іс-әрекетті үйлестіру.

IV. Сынып жетекшілер кеңесі жұмысының мазмұны

Ата-аналармен және оқушылармен бірлескен жұмыс.
Ағымдағы жұмыстарды ұйымдастыру.
Оқушылардың тәрбиелік ортасын және күнделікті тұрмысын ұйымдастыру.
Бірлескен әдістемелік жұмыс, ақпарат, тәжірибе алмасу.
Оқушылардың қызығушылықтары мен қажеттіліктеріне негізделген бірлескен шығармашылық және ұжымдық жұмыстарын ұйымдастыру.

Дамыту шараларын, саяхаттар, театр, концерттер, көрмелер және басқа да шараларға баруын ұйымдастыру.

V. Тәрбиелік іс-әрекеттерді үйлестіру

- әкімшілікпен;
- ата-аналармен;
- мұғалімдермен;
- үйірмелер және мектептен тыс бірлестіктер жетекшілерімен;
- медицина қызметкері және психологпен.

VI. Сынып жетекшілер кеңесі құқылы

Жұмыста:

- әкімшілік, әдістемелік қызмет, кітапханашы, психолог, дәрігер тарапынан сынып жетекшісіне сабақтарда оқушыларды зерделеу, кеңес беру, оның жұмысындағы проблемалар бойынша, жекелеген жұмыстар мен шараларды өткізуге.
- мұғалімдер тарапынан: оқушылардың оқу ісі туралы хабардар ету, олардың сабақтағы, іс-шаралар өткізудегі қиындықтарды бірлесе талдауға.
- директордың оқу-тәрбие жұмысы бойынша орынбасары, тәрбие жұмысы бойынша орынбасары тарапынан – әдістемелік және ұйымдастыру көмек көрсетуге.

Мазмұны

Кіріспе.....	3
1. Заманауи мектеп сынып жетекшісі қызметін ұйымдастырудың әдіснамалық негіздері.....	4
2. Сынып жетекшісі жұмысының басым бағыттары.....	8
3. Заманауи мектеп сынып жетекшісінің моделі	14
Қорытынды	20
Пайдаланылған әдебиеттер тізімі.....	21
Қосымшалар	22

*Если Вы владеете знанием, дайте
другим зажечь от него свои светильники.
Томас Фуллер*

Предисловие

Образование является основным фактором социально-экономического прогресса общества, оно относится к приоритетным аспектам политики любого государства. Организация Объединенных Наций в лице ЮНЕСКО подтвердила наличие мирового кризиса образования и переход к новой парадигме образования: «человек знаний» уходит в прошлое, уступая место «человеку культуры».

В Послании Главы государства Н.Назарбаева народу Казахстана «Казахстанский путь – 2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее» отмечено, что наш путь в будущее связан с созданием новых возможностей для раскрытия потенциала казахстанцев [1]. Необходимо принять молодое поколение как субъект истории развития независимого Казахстана, как исключительно важный фактор перемен, как носителя новых идей и программ, как социальную ценность особого рода, представителя монолита «Мәңгілік Ел». Эффективность процесса воспитания напрямую связана с учителем, классным руководителем. О значимости деятельности учителя известный психолог Дж. Маккензи говорил, что качество системы образования не может быть выше уровня работающих в ней учителей.

К сожалению, уровень воспитанности детей, подростков и молодежи остается недостаточным. В подростковой и молодежной среде встречаются факты употребления алкоголя, наркотиков, табакокурения, случаи суицида.

Этому способствует целый ряд причин, одна из которых – слабое научно-методическое обеспечение воспитательного процесса и недостаточный уровень профессионализма педагогов в области воспитания, а также слабая связь с родительской общественностью.

Следует отметить, что в воспитании молодого поколения доминирующая роль принадлежит классному руководителю. Его функции сегодня должны быть расширены: классный руководитель – это наставник, который участвует в формировании личности, а главное, в ее успешной социализации, отвечает на все современные вызовы и предвидит возможные риски и угрозы. Назрела необходимость усиления формирования активной позиции классных руководителей школ, повышения эффективности и совершенствования воспитательного процесса в системе общего среднего образования и развития профессиональной компетентности педагогических работников.

Актуальной задачей современного образования является пересмотр функциональных обязанностей классного руководителя и создание новой модели классного руководителя современной школы. Вот почему целью данного методического пособия является разработка модели классного руководителя в современной школе на основе изучения инновационного опыта работы.

1. Методологические основы организации деятельности классного руководителя в современной школе

Программные меры по модернизации казахстанского образования были определены еще в «Концепции образования РК до 2015 года», в «Государственной программе развития образования в РК на 2011-2020 годы», ориентированных на определение стратегических приоритетов в развитии образования для формирования национальной модели многоуровневого непрерывного образования, интегрированной в мировое образовательное пространство и удовлетворяющей потребности личности и общества.

В этом процессе неопределима роль учителя, наставника, классного руководителя. Без профессионального, компетентного педагога трудно, невозможно решить модернизацию системы образования. В современном мире к классному руководителю, воспитателю предъявляются очень серьезные требования, т.к. именно *учитель становится ключевой фигурой модернизации казахстанского образования. Главным отличием нового подхода к деятельности учителя является то, что акцент делается на его профессиональное мастерство. Статус классного руководителя, наставника в социуме определяется его интеллектуальным, профессиональным уровнем, личностными качествами.* В своей деятельности он руководствуется Конституцией и законами Республики Казахстан, Указами Президента Республики Казахстан, решениями Правительства Республики Казахстан, и органов управления образованием всех уровней по вопросам образования и воспитания обучающихся; правилами и нормами охраны труда, техники безопасности и противопожарной защиты, а также Уставом и локальными правовыми актами школы (в том числе Правилами внутреннего трудового распорядка, приказами и распоряжениями директора, настоящей должностной инструкцией), трудовым договором (контрактом).

Классный руководитель соблюдает Конвенцию о правах ребенка и **должен знать:** законы Республики Казахстан «Об образовании», «О языках в Республике Казахстан», «О правах ребенка в Республике Казахстан», «О борьбе с коррупцией», «О браке и семье», «О государственных социальных пособиях по инвалидности, по случаю потери кормильца и по возрасту в Республике Казахстан», «О специальных социальных услугах», «О социальной и медико-педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями», «О профилактике правонарушений среди несовершеннолетних и предупреждение детской безнадзорности и беспризорности» и другие нормативные правовые акты, определяющие направления и перспективы развития образования; методику преподавания предмета, воспитательной работы; требования к оснащению и оборудованию учебных кабинетов и подсобных помещений; средства обучения и их дидактические возможности; основные направления и перспективы развития образования и педагогической науки; основы права и научной организации труда, педагогики и психологии; государственные общеобязательные стандарты образования; педагогику, педагогическую психологию; достижения

педагогической науки и практики; основы экономики, законодательства о труде; правила и нормы охраны труда, техники безопасности и противопожарной защиты; санитарные правила и нормы.

Методологические основы организации деятельности классного руководителя, формирование и развитие его профессиональных компетенций, отвечающих требованиям модернизации казахстанского образования, сегодня являются особенно актуальными.

Содержание и структура методологических основ и принципов организации деятельности педагога разрабатывалась в трудах психологов Л.С. Выготского, Б.Г. Ананьева, А.Н. Леонтьева, а также педагогов М.Н. Скаткина, В.В. Краевского, В.И. Загвязинского, Б.С. Гершунского, Н.Д. Хмель, М.Ж. Жадриной, Т.О. Балыкбаева, Ш. Таубаевой, Г.К. Нургалиевой, А.К. Кусаинова и др.

Например, в структуре методологического знания казахский исследователь-методист Тажибаева С.Г. исследует принципы и требования, в которых выявленные законы или закономерности, общие подходы воплощаются в категориях деятельности учителя. Автор в структуре концептуального единства раскрывает сущность системного и целостного подходов к изучению педагогического процесса [2; 38]. Ш.Таубаева исследует теоретико-методологические основы формирования исследовательской культуры учителя. Автор исходит из понимания её сущности как средства осмысления и преобразования образовательного процесса в условиях становления субъектно-субъектной парадигмы. Ш.Таубаева считает, что методологический подход относительно разрабатываемой проблемы можно определить как научно обоснованную руководящую норму педагогической деятельности учителя, направленной на формирование искомого качества с целью оптимизации функционирования педагогического процесса как объекта деятельности педагога. Автор обосновала необходимость осмысления новой формирующейся парадигмы социально-гуманитарного знания и его методологии, позволяющей педагогике поднять свой статус до уровня полноценной гуманитарно-научной дисциплины с чётко выверенными методологическими подходами. Эти подходы также могут быть использованы как методы прогноза и развития педагогической науки и практики [3; 164-168].

Казахстанские учёные Г.К. Нургалиева, А.К. Кусаинов профессионально охарактеризовали основные методологические подходы, сложившиеся в мировой практике при проведении сравнительно-педагогических исследований: страноведческий, индуктивный, дедуктивный, социологический, этнокультурный, исторический [4;112-114]. Т.О. Балыкбаев раскрывает теоретико-методологические основы формирования студенческих, ученических групп [5].

Теперь рассмотрим термин «модель учителя» как термин педагогической науки. Для этого придется разобраться в том, что под ним подразумевают исследователи других наук, в которых «модель» и «моделирование» как методы познания уже широко используются (логика, физика, математика, кибернетика, информатика, гносеология и др.). В педагогике же этот термин

еще не устоялся. Понятие «модель» (франц. *modele*, от лат. *modulus* - мера, образец, норма) многозначно. Модель – это образ, аналог какого-либо процесса, явления, используемый в качестве представителя, заместителя оригинала в научном исследовании. В модели представлен фрагмент определенной природной или социальной реальности, продукта человеческой культуры. Именно в этом плане и следует понимать термин «модель классного руководителя». Модель классного руководителя (педагога) – это мысленный образ оригинала идеального (совершенного) профессионала. Отметим также, что модель учителя включает не все его качества, а только существенные. Многочисленные исследователи проблем педагогического мастерства, как правило, достаточно подробно анализируют структуру деятельности педагога, а также его свойства и способности (А.А.Калужный, А.Г. Казмагамбетов, А.Н. Абдуллина, Г.Щ. Гайнутдинов, С.Г. Вершловский, И.А. Зимняя, В.А. Кан-Калик, Н.В. Кухарев, Н.В. Кузьмина, Л.М. Митина, В.А. Сластенин и др.). В работах этих исследователей есть ряд общих моментов.

Во-первых, педагогические способности, а также умения и навыки обычно выводятся из разных видов профессиональной деятельности учителя. В качестве таких и соответствующих им способностей и умений Н.В. Кузьмина еще в 60-е годы выдвинула конструктивные, организаторские и коммуникативные, а потом добавила гностические способности. Другие исследователи в последующем добавили дидактические, прогностические, перцептивные, экспрессивные, суггестивные, аналитико-оценочные и некоторые иные способности и умения [6].

Во-вторых, в работах названных авторов общим является признание того, что разные виды педагогической деятельности, способностей и умений взаимосвязаны и выступают как целостная структурированная система (А.Г. Казмагамбетов, О.А. Абдуллина, К.В. Вербова и др.).

В-третьих, считается, что личностная характеристика педагога играет ведущую роль по отношению к профессиональной.

В-четвертых, диагностическая и исследовательская работа в профессиональной деятельности педагога большинством из них отдельно не выделяется, а подразумевается лишь в неявном виде или, в лучшем случае, упоминается как компонент других видов деятельности и умений. Структуру профессиональной деятельности педагога С.А. Абдуллина раскрывает в плане общепедагогических знаний, умений и навыков, которые представлены достаточно широко и притом – в определенной системе [7; 40-41]. Н.Ф. Гоноболин также проанализировал способности человека к педагогической работе. По его характеристике их 10. Но он полностью подчинил их личностным качествам, и тем самым затушевал специфические стороны этих способностей и профессиональных качеств учителя [8; 219-221]. И.А. Зимняя подробно характеризует 9 групп педагогических умений, соотнося их с функциями педагогической деятельности. Они представляют несомненный интерес для учителей-практиков [9; 348-350].

Таким образом, в современных условиях педагогика испытывает натиск со стороны новых и новейших научных концепций, теоретических построений

и всякого рода гипотез. Поэтому на основе вышеназванных методологических ориентиров и тенденций развития общества возможно выделить теоретические подходы и принципы, имеющие общеметодологическое значение, и для науки в целом, и для педагогики в частности. В настоящее время современная педагогика базируется на личностно-ориентированном подходе к воспитанию детей. Будущее – это наши дети, а нет образования – нет и будущего. Растет потребность общества в педагогической поддержке. Так, в психолого-педагогической литературе под педагогической поддержкой понимается психологическая поддержка как процесс. Объясняется, что взрослый в процессе поддержки сосредотачивается на позитивных сторонах и преимуществах ребенка с целью укрепления его самооценки, помогает ребенку поверить в себя и свои способности, помогает ребенку избежать своих ошибок, поддерживает ребенка при неудачах. Под педагогической поддержкой понимается деятельность классного руководителя по оказанию превентивной и оперативной помощи детям в решении их индивидуальных проблем, связанных с физическим и психическим здоровьем, общением, успешным продвижением в обучении и, наконец, с жизненным и профессиональным самоопределением. Таким образом, в растущей личности поддерживается положительная заданность, а также стремление к самостоятельности, самодвижению, самовоспитанию, самосовершенствованию. В основе этих процессов лежит воспитание – важнейшее явление духовной жизни общества для всех времен и народов. Без воспитания немислима жизнь человеческого общества, ибо его назначение – передача накопленных знаний и жизненного опыта от поколения к поколению. А без этого невозможно развитие человека.

Особенностью, знаменем времени и всех изменений, происходящих в современной школе, является смена парадигмы воспитания, которая повлекла за собой появление целого ряда новых прогрессивных педагогических идей в теории и технологии воспитания. В Казахстане за последние двадцать лет появились новые подходы и концепции воспитания. Отмечается постепенный переход от рецептурной к концептуальной педагогике. В концепции особое внимание уделяется принципам как ориентирам для разработки стратегии педагогической деятельности.

Гуманистические концепции – это не жесткие требования, а предложения, взгляды, определяющие понимание явлений и процессов, объединенных фундаментальным замыслом, ведущей идеей. Интерес научных и практических работников образования, акцентирующих внимание на концептуальных основах образования, свидетельствует о пробуждении концептуального педагогического мышления. Классные руководители должны знать о новых подходах и концепциях воспитания, т.к. без этих знаний невозможно моделирование и построение воспитательной системы в конкретном образовательном учреждении. В настоящее время большинство ученых и практиков выступают против создания единой модели или программы воспитательного процесса для всех учебных заведений страны. Курс взят на реализацию идеи вариативности целей, содержания и способов организации воспитательной деятельности. Однако это не означает, что теперь можно не

опираться на достижения педагогической науки и строить воспитательные системы без учета закономерностей воспитания, обучения и развития ребенка. Реализация принципа вариативности требует от педагогов гораздо большей осведомленности в вопросах теории и технологии воспитания.

Предпринимаемые в последние годы попытки руководителей образовательных учреждений, классных руководителей, организаторов воспитательной работы произвести обновление и совершенствование воспитательной деятельности путем внесения локальных или модульных изменений, к сожалению, не приносят желаемого результата. Требуются существенные перемены в практике воспитания учащихся, которые возможны лишь при системном подходе в организации мышления и действий всех участников педагогического процесса. В свою очередь, формирование системного стиля мыслительной и практической деятельности трудно представить без оснащения ее системными средствами, к разряду которых и относятся современные подходы и концепции воспитания.

В проанализированных исследованиях, пособиях достаточно полно представлен опыт по научно-теоретическому обоснованию воспитательных систем и подходов, изложены теории и технологии их моделирования, но, вместе с тем, недостаточно уделено внимания деятельности классного руководителя в классе, не определена его роль и место в воспитательной системе школы.

За последние годы в казахстанских школах появились новые специалисты с должностными обязанностями воспитания учащихся: педагоги-организаторы, педагоги дополнительного образования, социальные педагоги, классные воспитатели. Но вопреки всему, в школе именно классный руководитель был и остается основной фигурой, определяющей процесс воспитания личности. Он призван быть связующим звеном между учеником, педагогами и родителями, социумом, а порой и между самими детьми. Это к нему первому, а иногда и единственному, обращаются учащиеся за советом, помощью, поддержкой в надежде обрести старшего друга и мудрого наставника.

Исследования деятельности классного руководителя показали, если он правильно определяет цели, направления воспитательной работы с учащимся, знает интересы, возможности своего класса, то класс интегрируется в целом с системой воспитания школы, включается в воспитательное пространство микрорайона, семья становится соучастником жизнедеятельности класса и школы.

2. Приоритетные направления работы классного руководителя

Общеизвестно, что основным структурным элементом в школе является класс. Именно здесь организуется познавательная деятельность, формируются социальные отношения между учащимися. Представительские функции в органах самоуправления школы реализуются чаще всего от имени класса. В классах осуществляется забота о социальном благополучии учащихся, решаются проблемы их досуга, первичного сплочения коллективов, формируется соответствующая эмоциональная атмосфера. К каждому классу, начиная с пятого класса, приказом по школе прикрепляется один из успешно работающих в данном классе учителей. Это – классный руководитель.

В советские годы впервые должность классного руководителя (групповода) была введена в 30-е годы. До этого воспитательную работу в группах выполняли учителя. После переименования групп в классы групповоды стали называться классными руководителями. В 1960 году было принято Положение о классном руководителе восьмилетней и средней общеобразовательной трудовой политехнической школы с производственным обучением. В настоящее время руководящим документом по классному руководству является Положение о классном руководителе.

Образование в Республике Казахстан в нынешнее время претерпевает значительные изменения: существенно меняется содержание образования; вводится новый порядок повышения квалификации педагогических кадров; вводятся новые поколения государственных образовательных стандартов; повсеместно внедряются новые методы, средства и технологии обучения, воспитания и управления; создается в республике система оценки качества образования и т.д., а вот роль классного руководителя остается неотъемлемой частью образования. Анализ опыта работы ряда школ республики и Назарбаев Интеллектуальных школ показывает, что основными направлениями деятельности классного руководителя являются: работа с обучающимися; работа с родителями и общественностью; взаимодействие классного руководителя с учителями-предметниками; работа с учителями в рамках методобъединения; работа по оформлению документации. Основными функциями классного руководителя являются: аналитико-диагностическая; плано-прогностическая; организационно-координирующая; контрольно-корректирующая.

Работа классного руководителя с обучающимися прежде всего начинается с анализа класса и отдельно учеников. Классному руководителю легче составить целеустремленный и действенный план работы с учениками, т.к. он знает интересы учащихся, их особенности и склонности, уровень воспитанности. Встречаются факты, когда классные руководители ошибочно полагают, что индивидуальный подход требуется только к трудным школьникам, к нарушителям правил поведения, забывая об остальных, также нуждающихся в особом внимании, ведь за внешним благополучием иногда скрываются проблемные, негативные явления. После изучения класса и отдельно каждого ученика, классный руководитель осуществляет выбор форм

работы с детьми. Следует выбирать формы по видам деятельности (учебная, трудовая, спортивная, художественная), по способу влияния (непосредственная и опосредованная), по времени проведения (кратковременные, продолжительные и традиционные). По времени подготовки – это формы, проводимые с учащимися без включения их в предварительную работу; по субъекту организации (педагоги, родители и другие взрослые) – на основе сотрудничества, где инициатива и ее реализация принадлежит детям; по числу участников – индивидуальные, групповые и массовые формы.

«Воспитательная работа, – подчеркивал А.С. Макаренко, – есть прежде всего работа организатора» [10;349]. По отношению к деятельности классного руководителя это высказывание приобретает буквальный смысл. Только проявляя организаторские умения и вовлекая учащихся в разнообразную практическую деятельность, он может закалять характер учащихся, формировать у них устойчивые положительные нравственные качества и стремление к борьбе против различных негативных явлений. А для этого классный руководитель должен знать технологию, т.е. методы и формы организации своей работы.

Методы нравственного воспитания в работе классного руководителя.

Классные руководители отбирают формы организации воспитательного процесса, которые содействуют формированию таких качеств, как ответственность, уважение, честность, человечность, доброта, гражданственность, владение культурой, традициями, обычаями своего народа, отвечают общим задачам воспитания. Вместе с тем они учитывают и особенности учащихся того или иного возраста, конкретные условия жизни классного коллектива. К основным формам нравственного воспитания относятся: проведение классного часа, беседы, диспуты и т.д. Рассмотрим их по отдельности. Например, в Назарбаев Интеллектуальных школах нравственное воспитание реализуются через предметы гуманитарного цикла (литература, казахский язык, история Казахстана, Казахстан в современном мире, познание мира, русский язык, английский язык, самопознание). Воспитание на примере жизни и деятельности казахских просветителей. Организация и проведение: мероприятий, ассамблей, дебатов, бесед на нравственные и этические темы; шефской работы в детских домах, больницах, детских садах, домах престарелых, городских парках и других социальных объектах.

Классный час. Это наиболее распространённая форма организации воспитательной работы классного руководителя. Проведение классных часов заранее предусматривается в плане воспитательной работы. При проведении классных часов преобладает форма свободного общения учащихся с классным руководителем. Классный час – это не обычное воспитательное мероприятие, к которому надо просто хорошо подготовиться, необходимо, чтобы он запомнился школьникам, оставил след в их сознании и повлиял на их поведение. Тематика классных часов во многом зависит от возраста учащихся, уровня их воспитанности, от конкретных условий жизни и деятельности ученического коллектива и должна быть направлена на изучение, познание,

сохранение национальных традиций, культуры, обычаев, самобытности и идентичности народа.

Например, в V-VI классах обычно проводятся беседы о трудолюбии и бережливости, товариществе, дружбе, справедливости, доброте и отзывчивости, непримиримости к равнодушию, скромности и др. В VII-VIII классах – о сознательной дисциплине, скромности, долге и чести, счастье и достоинстве человека, целеустремленности, культуре общения и др. В старших классах проводятся классные часы о нравственности, об активной жизненной позиции и др. Старшеклассники обычно принимают активное участие в подготовке и проведении классных часов.

Основное требование к классному часу – это активное участие в нем всех учащихся; никто в классе не может оставаться пассивным наблюдателем – всем можно найти дело при его подготовке и проведении. Классные часы не следует использовать для поучений, наставлений и нотации [11;149].

Беседы. В воспитательной деятельности классных руководителей большое место занимают этические беседы, целью которых является обогащение школьников моральными представлениями и понятиями, связанными с положительными поступками и действиями, ознакомление их с правилами поведения. В процессе бесед вырабатывается оценочное отношение учащихся к своему поведению и поведению других людей. Повышению эффективности этических бесед способствуют высокий нравственный и культурный уровень классного руководителя, их эмоциональность в подаче материала, умение вызвать учащихся на откровенность, заставить проникнуться доверием к воспитателям. В школах наряду с систематическими беседами проводятся и эпизодические беседы, связанные с обсуждением поступков учащихся. Такой разговор следует проводить сразу после совершения поступка.

В деятельности классных руководителей особенно большое место занимает разъяснение «Правил для учащихся» как главных критериев поведения школьников. Опытные классные руководители при проведении бесед о дисциплине меньше говорят о том, чего нельзя делать, а рассказывают о том, что, зачем и как нужно делать, как нужно поступать в том или ином случае. Беседа проводится с классом или индивидуально с учеником, совершившим недостойный поступок. Опытные классные руководители не увлекаются коллективным осуждением недостатков в поведении школьников. В ряде случаев более эффективна индивидуальная беседа с провинившимися учениками. При этом важно создать атмосферу доброжелательности и доверительности [11;143-149].

Одна из форм нравственного убеждения – читательская конференция. Она помогает не только расширить кругозор школьников, развить у них художественный вкус, но и усвоить нормы и принципы нравственности. Нередко в ходе читательских конференций обсуждение принимает дискуссионный характер и конференция перерастает в диспут (особенно в старших классах). Диспут по вопросам морали – сложная и вместе с тем действенная форма убеждения, которая требует серьезной подготовки

учащихся. При обосновании самостоятельного мнения, они лучше уясняют и усваивают нравственные принципы.

Приобщение учащихся к искусству, литературе, музыке помогает раскрыть и реализовать их внутренние резервы – способности, интересы, талант, личностные качества. Развитию эстетического вкуса школьников содействуют также экскурсии в музеи, картинные галереи, на художествен-

ные выставки, по историческим местам, достопримечательностям села, города, региона, посещение национальных библиотек кино и театров. В целях убеждения используются и нравственные требования к поведению школьников. Требуя, чтобы они хорошо вели себя на уроке и вне школы, уважали старших, были правдивыми и искренними, классный руководитель сообщает им знания о нормах и правилах поведения, обогащает их нравственные представления и понятия. Требования воспитателя к поведению достигают цели лишь при условии, если они понятны и доступны, связаны с практикой повседневного поведения детей.

При работе с родителями классному руководителю необходимо использовать различные формы связи с ними. У некоторых классных руководителей эта связь ограничена проведением в конце учебной четверти родительских собраний по итогам успеваемости и вызовом в школу родителей неуспевающих или недисциплинированных учеников. Важной частью деятельности классного руководителя по поддержанию контактов с семьей является: личное посещение учащихся дома, приглашение родителей в школу для беседы, переписка с родителями через ученический или электронный дневник проведение классных родительских собраний, организация бесед и лекций для родителей на педагогические темы [12 103].

Например, в Назарбаев Интеллектуальных школах ответственность распределена между всеми участниками образовательного и воспитательного процесса – учеником, родителем, педагогом, общественными организациями. Учащиеся получают огромную академическую поддержку, когда родители и школа работают вместе. Исследования в образовании за последние три десятилетия показали прямую связь между возросшим привлечением родителей и позитивными достижениями учащихся. Учащиеся, чьи родители были вовлечены в учебный процесс, вне зависимости от социального положения и дохода, показывали лучшие результаты, регулярно посещали школу, имели хорошие социальные навыки, поведение, хорошо адаптировались в школе, после окончания учебы поступали в ВУЗы. Родителей поощряют за активное участие в обучении своих детей в школе и включают при необходимости в принятие решений, например, участие в родительских советах, которые определяют дальнейшую политику, влияющую на образование детей. Силами родителей можно решить многие проблемы школы: консультации при разработке творческих заданий, руководство кружками, членство в жюри, участие в загородных поездках, помощь при благоустройстве территории школы. Школа предоставляет родителям следующее: семинары-тренинги, собрание, консультирование в вопросах воспитания детей, социологические опросы, день открытых дверей.

С целью улучшения (закрепления) сотрудничества предлагаются следующие рекомендации для родителей:

- не менее 1 раза в четверть принять участие в школьном мероприятии
- не менее 3 раз в год совершить поход с ребенком в театр, музей или галерею
- не реже 1 раза в год выехать с ребенком на природу
- прочитать и обсудить с ребенком не менее 2 книг в год и т.д.
- не реже 1 раза в месяц провести совместно выходные с ребенком
- не реже 1 раза сходить с ребенком в детский дом, дом престарелых и др.
- не реже 1 раза в год организовать вместе с ребенком уборку территории, субботник.

Отношения «учитель – родители» могут существовать и формироваться без прямых контактов их участников, т.е. опосредованно. Связующим звеном в этом случае становится ребенок, однако, отсутствие контактов может спровоцировать ряд негативных последствий во взаимодействиях с родителями. Работа классного руководителя с общественностью является важным направлением в его деятельности. Классный руководитель при помощи общественности может провести экскурсии, организовать походы в театры, музеи, экскурсии по предприятиям, где ученики познакомятся с разными профессиями, увидят в какой обстановке работают люди той или иной профессии.

Важнейшие направления работы общественности по воспитанию детей – это наблюдение за поведением школьников во внеурочное время, вовлечение их в разнообразную общественно-полезную деятельность, индивидуальная помощь в успешном выполнении домашних заданий, помощь семьям в устранении причин, вызывающих педагогическую запущенность школьников, оказание помощи в воспитании и перевоспитании трудных подростков, организация спортивной и культурно-массовой работы по месту жительства. Классным руководителям необходимо поддерживать тесную связь с общественными организациями и как можно чаще обращаться к ним за содействием и поддержкой.

Классный руководитель взаимодействует и с учителями-предметниками, которые обеспечивают целостность, целенаправленность педагогического процесса в классе. В работе с ученическим коллективом и отдельными учащимися все педагоги решают общие образовательные и воспитательные задачи: развитие познавательной активности, творческих способностей, самостоятельности, ответственности и др. Эффективность этой работы во многом зависит от согласованности действий педагогов, работающих с учениками конкретного класса. Следующее направление в работе классного руководителя – это работа с учителями в рамках методического объединения классных руководителей. Методические объединения создаются, если в школе работают три и более педагогов данного профиля, и бывают предметными, для учителей начальных классов, воспитателей групп продленного дня, классных руководителей, руководителей клубных объединений. Деятельность методического объединения классных руководителей разнообразна, но все ее

содержание подчинено решению проблем совершенствования воспитательной работы с детьми. На заседаниях объединения рассматриваются вопросы повышения теоретического и методического уровней организации воспитательной работы, изучаются современные концепции, передовой педагогический опыт, нормативные документы. На основе проведения диагностического исследования обсуждается состояние воспитательной работы в школе в целом, в отдельных классах, параллелях, уровень воспитанности детей. Классные руководители знакомятся с методиками анализа, целеполагания, планирования деятельности классного коллектива. Происходит обмен опытом, разработка методических рекомендаций по отдельным направлениям деятельности классных руководителей. В течение года организуются открытые внеклассные мероприятия, члены объединения встречаются со своими коллегами из других школ, вместе со всеми педагогами школы участвуют в дискуссиях по проблемам воспитания.

Наряду с работой с учениками, родителями, учителями-предметниками и с общественностью, классный руководитель ведет психолого-педагогическую документацию: исследует различные методики; проводит исследования учащихся и всего коллектива; составляет характеристики конкретных школьников и всего класса; проверяет дневники учащихся; изучает классный журнал и составляет план воспитательной работы.

Таким образом, приоритетными направлениями деятельности классного руководителя являются: координирующая, образовательная, развивающая и воспитательная, реализующиеся через различные виды педагогической деятельности. Осуществление этих видов деятельности рассматривается через деловые, профессиональные отношения с учащимися, учителями-предметниками, психологом, социальным педагогом, с родителями учащихся, с работниками организаций дополнительного образования, с руководителями детских и юношеских организаций и объединений.

Меняется время, становятся иными требования к школе, учащимся и педагогам, а значимость роли классного руководителя не снижается.

3. Модель воспитательной деятельности классного руководителя современной школы

В современной школе нет работы более важной и интересной, чем целенаправленное управление процессом развития личности ребенка, создание условий для проявления его внутренних сил, интересов и способностей, вовлечение ребят в общественно-ценностные отношения, реализация педагогического сотрудничества всех взрослых, влияющих на вхождение ребенка в социум.

Т.А. Стефановская считает, что основой деятельности классного руководителя является подход «встречи – взаимопроникновения – взаимодействия» традиционного и инновационного (старого и нового, проверенного временем и создающегося сегодня), т.е. изменяя настоящее, не отрицать положительный опыт, органически интегрировать его с новым, насущным, необходимым, диктуемым запросами современного общества [13; 47-49]. Обеспечение единства между прошлым и будущим создает прочную основу для реализации цели и задач целостного педагогического процесса. Этот подход позволит в значительной степени разрешить проблемы старшего поколения педагогов и молодыми классными руководителями, противоречия между педагогами с классическими, традиционными методами воспитания и педагогами-новаторами, стремящимися принести элементы нового в свою деятельность, проблемы обучения и воспитания детей с различными ценностями и идеалами и др.

Вышеизложенное позволяет определить следующие условия успешной деятельности классного руководителя в современной школе:

1. Качественно новый уровень профессиональной готовности, предполагаю - щий наличие исследовательской компетентности, профессиональной мобильности, конкурентоспособности, коммуникабельности;
2. Мотивацию его деятельности, ориентированную на результат, а не на процесс;
3. Возможность проявления самостоятельности и творчества;
4. Необходимость выстраивания (конструирования) и реализации системы работы классного руководителя;
5. Оценку его деятельности по результату.

При разработке модели эффективной деятельности классного руководителя следует исходить из следующих направлений его работы:

Первое направление – стратегическая устремленность и долгосрочная перспектива планирования процесса воспитания. Чаще всего в деятельности классного руководителя используется календарное (текущее) планирование на четверть, полугодие, учебный год. Традиционно педагоги составляют свои авторские (адаптированные, компилятивные) программы воспитания детей или разрабатывают концепции воспитательных систем классов, используя такие методы стратегического планирования, как прогнозирование, программирование, моделирование, проектирование.

Второе направление – направленность содержания воспитательной деятельности на развитие детей. Для этого необходимо: сформировать научные представления о личности, ее структуре и компонентах, условиях и факторах ее развития; при планировании работы приоритетное место должен занимать воспитательный процесс; планы воспитательной работы должны содержать разделы, связанные с развитием основных потенциалов личности или направлениями личностного развития; ни одно организуемое ими дело не должно проводиться только просто ради мероприятия; особое внимание в ходе анализа состояния и эффективности воспитательного процесса, при составлении психолого-педагогической характеристики класса должно уделяться результатам развития детей, изменениям параметров личностного развития каждого отдельного ребёнка и классного сообщества в целом.

Третье направление – системность осуществления воспитательного взаимодействия. Успешно работающие классные руководители убедительно доказывают на практике, что системный подход целесообразно применять не только в масштабе организации образования, но и в рамках классного коллектива. В настоящее время целесообразно использовать комплексные формы как системоинтегрирующие факторы процесса воспитания. Под комплексной формой понимается совокупность объединенных в единое целое отдельных форм, приемов и методов, которые связаны концептуальным замыслом, планом и обладают благодаря их интеграции возможностями эффективного и разностороннего влияния на развитие детей. Например, во многих школах Казахстана используют такие комплексные формы становления и проявления индивидуальности учащихся, как: познавательная игра «Азбука важных вопросов-открытий своего «Я»; проектная мастерская «Один за всех и все за одного»; клуб-досуг.

Четвёртое направление – ориентация воспитательного процесса на развитие индивидуальности детей. За всю историю человечества воспитательная работа проводилась в целом – школа, класс, а воспитание конкретного ребёнка остаётся сложной проблемой. Преобладает усечённый взгляд на этот человеческий феномен: индивидуальность рассматривается лишь как уникальность, неповторимость, особенное в человеке и его свойствах. Именно целостный, а не усечённый взгляд на индивидуальность способствует тому, что успешно работающие классные руководители избирают ее в качестве ведущего целевого ориентира в воспитательной деятельности. Не случайно в их планах воспитательной работы с детьми заметное место занимает раздел «Индивидуальная работа с учащимися», в котором предусматриваются формы и методы индивидуального взаимодействия с каждым учеником, исходя из мира интересов и увлечений ребёнка, его личностных достижений, проблем в развитии. В практике классного руководства они часто используют индивидуально-ориентированные формы воспитательного процесса: персональные выставки и концерты, самопрезентации, смотры личностных достижений, бенефисы, мастер-классы учащихся и т.д. Практика показывает, что разработка и включение форм содействия развитию индивидуальности учащихся в практическую деятельность, не только обогащает и повышает

качество воспитательного процесса, но и делает его привлекательным и желанным для самих детей, так как в перечисленных формах они участвуют с удовольствием и высокой активностью и способствуют развитию у них лидерских качеств.

Пятое направление деятельности классного руководителя – это технологичность работы педагога-воспитателя. Педагогический процесс должен гарантировать достижение поставленных целей. Овладение педагогическими технологиями, умение самостоятельно разрабатывать конкретные воспитательные и образовательные технологии позволяет педагогу наилучшим образом осуществлять профессиональную деятельность, быстрее стать мастером своего дела.

Шестое направление – диагностическая оснащённость деятельности классного руководителя. Постепенно растёт количество педагогов, которые осознают, что деятельность по развитию детей не может строиться на глазок, без применения диагностических средств. Как правило, в процессе воспитания детей выделяют два объекта диагностики: состояние (ход) воспитательного процесса и его результативность (эффективность). Особое значение для школьников, особенно подросткового возраста, имеет возможность самовыражения и самореализации. Ребят привлекает возможность самим организовывать классные дела, вступать в диалог, принимать самостоятельные решения. Организуя работу с учащимися, классный руководитель должен выступать не в роли исполнителя, а в роли дирижера оркестром по имени «класс».

Основываясь на вышесказанном, модель классного руководителя в современной школе возможно представить в следующем развёрнутом виде:

Общие характеристики классного руководителя:

6. Мерой воспитанности классного руководителя является образованность и интеллигентность.

7. Классный руководитель должен быть твердым, но добрым.

8. Если классный руководитель хочет, чтобы его уважали, он в первую очередь должен уважать человеческое достоинство других.

9. Прежде чем требовать внимания к себе, классный руководитель должен проявить его к окружающим, помнить об интересах, нуждах и потребностях детей.

Классному руководителю необходимо иметь:

1. Внутреннюю нравственную свободу
2. Независимость мышления
3. Свободу выбора образа мыслей и поведения
4. Осознание своей полноты ответственности за результаты поступков.

Классному руководителю нужно уметь:

1. Планировать свою профессиональную деятельность, интересную и вдохновляющую внеклассную жизнь, образ личности каждого воспитанника
2. Анализировать и прогнозировать результаты своей деятельности

3. Оказывать помощь ученикам в личностном становлении каждого

4. Научить ребят анализировать свою внеучебную деятельность.

5. Устанавливать социальные контакты с родителями, учителями – предметниками своего класса, общественностью.

Основные качества классного руководителя в общении с детьми:

– высокая нравственность и доброта;

– внимание;

– забота;

– понимание;

– отзывчивость;

– коммуникабельность;

– доброжелательность;

– ответственность;

– открытость;

– гуманизм;

– искренность;

– чувство юмора;

– серьезность;

– сдержанность;

– справедливость;

– целеустремленность.

Основные качества классного руководителя в общении с родителями:

– честность и справедливость;

– терпеливость;

– спокойствие;

– вежливость;

– деликатность;

– высокий уровень культуры.

Ведущие принципы работы классного руководителя:

– гуманизм;

– профессиональная компетентность;

– справедливость;

– уважительное отношение к личности;

– ответственность и другие.

Быть классным руководителем – значит:

– взять на себя большую ответственность;

– уметь слушать и понимать;

– заботится о каждом воспитаннике своего класса: его психическим, физическим и нравственным состоянием;

– помогать; руководить и поддерживать дисциплину;

– заменить маму и папу, старшую подругу или друга; быть всегда на стороне справедливости.

Права классного руководителя:

- участвовать в работе школьных структур самоуправления: педсовета, совета школы, профсоюзных и других органов школы;
- выступать с инициативой, вносить предложения о совершенствовании деятельности школы;
- создавать собственные воспитательные системы и программы, творчески применять новые методы, формы и приемы воспитания, руководствуясь гуманным принципом «не навреди»;
- защищать собственную честь и достоинство в школьных органах самоуправления; принимать участие в разработке документов, определяющих систему материальных доплат и стимулов за разные объемы и результаты труда.

Классный руководитель не имеет право:

- унижать личное достоинство воспитанника, оскорблять его действием или словом;
- использовать отметку (школьный балл) для наказания ученика;
- злоупотреблять доверием ребенка, нарушать данное воспитаннику слово;
- использовать семью (родителей или родственников) для наказания ребенка; – обсуждать «за глаза» своих коллег, представлять их в невыгодном свете.

Необходимо заметить, что данные модельные представления модели могут быть направлены на формирование человека образованного, нравственного, предприимчивого, обладающего развитыми лидерскими качествами, готового самостоятельно принимать решения в ситуации выбора, способного к сотрудничеству и межкультурному взаимодействию, обладающего чувством ответственности за судьбу страны, активно участвующего в достижении главной цели Стратегии-2050.

Модель классного руководителя в современной школе

(из опыта работы школ и НИИШ г.Астаны, Актобе, Кокшетау, Семей, Талдыкоргана, Усть-Каменогорска, Уральска, Шымкента)

Заключение

За годы независимости Республика Казахстан прошла большой путь, в процессе которого сфера образования и науки являлась одним из основных приоритетов государственной политики. Главная задача образования – подготовка высококвалифицированных кадров, конкурентоспособных профессионалов на рынке труда, способных использовать духовно-нравственные ценности в своей профессиональной деятельности.

Правильно организованная учебно-воспитательная деятельность классного руководителя – основа для достижения наиболее высоких результатов в воспитании личности. Современный классный руководитель выполняет 3 функции воспитания: организует разнообразную деятельность в классе, заботится о развитии каждого ребенка, помогает детям в решении проблем. Классный руководитель – это мудрый воспитатель, владеющий технологией своей деятельности и умеющий видеть в каждом своем воспитаннике личность неповторимую, уникальную; глубоко изучающий каждого учащегося на основе педагогической диагностики, гармонизирующий отношения с ним, способствующий формированию детского коллектива, основываясь на личностно-ориентированном подходе. Классный руководитель проектирует воспитательную систему класса вместе с детьми с учетом их интересов, способностей, пожеланий, взаимодействует с родителями, учитывает этнокультурные условия среды.

Авторами данного методического пособия обоснованы методологические основы организации деятельности классного руководителя в современной школе Казахстана; раскрыты приоритетные направления работы классного руководителя; разработана модель воспитательной деятельности классного руководителя современной школы.

Данное пособие может быть использовано как классными руководителями, так и руководителями школ для разработки концепций и программ воспитательного процесса; как материал для самообразования педагогов; в корректировке учебных программ по педагогике в средних специальных и высших учебных заведениях (особенно по теории воспитания, моделированию воспитательных систем, технологии деятельности классного руководителя); в системе повышения педагогической квалификации работников образовательных учреждений (руководителей, методистов по воспитательной работе, классных руководителей); в подготовке нового поколения учебников по педагогике и учебно-методических пособий. А также материалы методического пособия могут стать определенным ориентиром для педагогических коллективов школ и, в частности, заместителей директора по воспитательной работе и классных руководителей, в поиске новых вариантов, путей, средств совершенствования, качественного обновления деятельности образовательных учреждений, в моделировании воспитательных систем и технологии деятельности классного руководителя в этих системах.

Список использованной литературы

1. Послание Главы государства Н.Назарбаева народу Казахстана «Казахстанский путь – 2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее»// официальный текст. – Астана, 2014
2. Тәжібаева С.Ф. Мектепте тәрбие жұмысын ұйымдастыру әдістемесі. Оқу құралы / С.Ф.Тәжібаева. – Алматы, 2007. - 359 б.
3. Таубаева, Ш. Исследовательская культура учителя: методология, теория и практика формирования / Ш. Таубаева. – Алматы: Алем, 2000.- 381 с.
4. Нургалиева, Г.К. Сравнительная педагогика / Г.К. Нургалиева и др. – Алматы: Рауан, 1999.- 176 с.
5. Балыкбаев,Т.О. Теоретико-методологические основы формирования студенческого контингента вузов / Т.О. Балыкбаев. – Омск, 2010.
6. Педсовет: идеи, методики, формы. М.: Центр Педагогический поиск, 2013
7. Абдуллина, О.А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования: Для пед. спец. высш. учеб. заведений.-2-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1990. – с.141
8. Гоноболин, Ф.Н. Психология / Ф.Н. Гоноболин. – М.: Просвещение, 1973. - 240 с.
9. Зимняя, И.А. Педагогическая психология / И.А. Зимняя. – Ростов-на-Дону: Феникс,1997.-480с.
10. Макаренко, А.С. Методика организации воспитательного процесса / А.С. Макаренко. – М.: 1978. – 349 с.
11. Стефановская, Т.А. Классный руководитель: Функции и основные направления деятельности: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений / Т.А. Стефановская. – М.: Академия, 2006.- 192 с.;
12. Маленкова, Л.И. Воспитание в современной школе / Л.И. Маленкова. – М.: 2003.
13. Сергеева, В.П. Классный руководитель в современной школе/ В.П. Сергеева – М.: 2003.
14. материалы из Интернет <http://molod.eduhmao.ru/info/1/3760/23611/>
15. <http://in-exp.ru/favorite-articles/521-2012-11-24-12-52-40.html>
16. Основные направления воспитательной работы АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы»/ – Астана: 2011.
17. Встреча Председателя Попечительского Совета АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» с педагогическими работниками. Секция по воспитательной работе. 7 февраля /– Астана: 2014.
18. Щуркова, Н.Е. Профессиональное мастерство классного руководителя/ Н.Е. Щуркова. – М.: Айрис-Пресс, 2007
19. Ясницкая, В.Р. Как сделать класс классным: воспитание подростков / В.Р. Ясницкая. - М.: Просвещение, 2012
20. Справочник классного руководителя KLASS@MCFR.RU

Положение о классном руководителе

Классный руководитель - это:

1. Педагог-профессионал.
2. Посредник между обществом и ребёнком в освоении им культуры.
3. Наблюдает за индивидуальным развитием ребёнка, содействует созданию условий для формирования личности ребёнка, корректирует этот процесс.
4. Координирует усилия педагогов и всех взрослых, влияющих на становление личности его воспитанников.

Цель: формирование образованной, высоконравственной личности, обладающей лидерскими качествами, конкурентоспособной, воспитанной на общечеловеческих и национальных ценностях, способной к сотрудничеству и межкультурному взаимодействию.

Задачи классного руководителя:

1. Формирование классного коллектива как среды обеспечивающей развитие каждого ребёнка.
2. Организация различных видов коллективов и индивидуальной деятельности, вовлекающая учащегося в разнообразные коммуникативные ситуации.
3. Коррекция индивидуального развития учащегося способствующая свободному и полному проявлению и развитию их способностей.

Функции классного руководителя:

1. *Аналитическая:*
 - изучение индивидуальных особенностей учащегося
 - изучение и анализ формирования классного коллектива
 - изучение и анализ состояния семейного воспитания
 - анализ и оценка воспитанности учащегося
2. *Организационно-координирующая:*
 - организация и стимулирование разнообразной общественно-полезной деятельности.
 - работа с малым педагогическим коллективом.
 - создание оптимальных материально-бытовых условий воспитательной работы.
3. *Коммуникативная:*
 - регулирование межличностных отношений между детьми;
 - построение оптимальных взаимоотношений «учитель-ученик»;
 - создание благоприятного психологического климата в коллективе;
 - помощь учащимся в установлении отношений с окружающими.

Права и обязанности классных руководителей

Классный руководитель имеет право:

1. Получать регулярную информацию о физическом и психическом здоровье детей.
2. Контролировать посещаемость учебных занятий учениками его класса.
3. Контролировать успеваемость каждого ученика.
4. Координировать работу учителей-предметников, организовывать «пед-консилиумы», «малые педсоветы».
5. Выносить на рассмотрение администрации Методического совета или совета школы согласованные с классным коллективом предложения.
6. Приглашать родителей (лиц их заменяющих) в школу, по согласованию с администрацией, обращаться в комиссию инспекцию по делам несовершенно летних.
7. Советы содействия семье и школе на предприятиях, организуя решение вопросов; связанных с обучением и воспитанием учащихся его класса.
8. Определять программы индивидуальной работы с детьми.
9. Вести опытно-экспериментальную работу по проблемам методической и воспитательной деятельности.
10. Выбирать форму повышения педагогического мастерства.
11. Имеет право на защиту собственной чести, достоинства и профессиональной репутации в случае несогласия с оценками его деятельности со стороны администрации школы, родителей, учащихся, других педагогов.

Классный руководитель обязан:

1. Организовывать воспитательную деятельность в классе.
2. Вовлекать учащихся класса в системную деятельность общешкольного коллектива.
3. Фиксировать отклонения в развитии и поведении воспитанников, информировать об этом администрацию и осуществлять продуманную коррекцию.
4. Оказывать помощь воспитанникам в решение острых жизненных проблем и ситуаций.
5. Содействовать социально- правовой и психологической защите учащихся.
6. Пропагандировать здоровый образ жизни.
7. Вовлекать в организацию воспитательного процесса педагогов-предметников, родителей учащихся, специалистов из других сфер.
8. Информировать родителей учащихся об их успехах или неудачах, созывать плановые или внеплановые родительские собрания, участвовать в деятельности классного родительского коллектива.
9. Вести документацию по классу (личные дела, классные журнал), а так же по воспитательной работе (план воспитательной работы в классе, отчёты,

индивидуальные карты изучения личности, справки, характеристики, разработки воспитательных мероприятий и. т. д.).

10. Соблюдать требования техники безопасности, нести ответственность за жизнь и здоровье детей в период проведения внеклассных и внешкольных мероприятий.

Циклограмма деятельности классного руководителя.

Классный руководитель ежедневно:

- определяет отсутствующих на занятиях опоздавших, выясняет причину их отсутствия и опоздания;
- организует и контролирует дежурство учащихся в классной комнате;
- организует различные формы индивидуальной работы с учащимися, в том числе в случае возникновения девиации.

Классный руководитель еженедельно:

- проверяет ведение дневников учащихся с выставлением оценок;
- проводит классный час;
- организует работу с родителями по ситуации;
- проводит работу с учителями – предметниками, работающими в классе, по ситуации;
- анализирует состояние успеваемости в классе в целом и отдельных учащихся.

Классный руководитель ежемесячно:

- посещает уроки в своём классе;
- проводит консультации у психолога и отдельных учителей;
- решает хозяйственные вопросы в классе;
- организует заседания родительского комитета класса;
- организует работу классного актива;
- проводит не менее двух воспитательных мероприятий, одно из которых может быть общешкольным.

Классный руководитель ежегодно:

- оформляет личные дела учащихся;
- анализирует состояние воспитательной работы в классе и уровень воспитанности учащихся в течении года;
- составляет план воспитательной работы в классе;
- собирает и составляет в администрацию школы статистическую отчётность на учащихся класса.

Классный час проводится в произвольной форме. Количество воспитательных мероприятий в классе не должно быть менее двух в месяц. Классное собрание родителей – не реже одного раза в четверть.

«Современные воспитательные технологии, их применение в работе классного руководителя и воспитателя»

Из опыта работы Отто О.В., учителя гимназии № 5, г.Рудный,
Костанайской обл.

Воспитательная технология – совокупность форм, методов, способов, приемов обучения и воспитательных средств, позволяющего достигать поставленные воспитательные цели. Это один из способов воздействия на процессы развития, обучения и воспитания ребенка.

Педагогические технологии могут различаться по разным основаниям:

-по источнику возникновения (на основе педагогического опыта или научной концепции);

-по целям и задачам (формирование знаний, воспитание личностных качеств, развитие индивидуальности);

-по возможностям педагогических средств (какие средства воздействия дают лучшие результаты);

-по функциям воспитателя, которые он осуществляет с помощью технологии (диагностические функции, функции управления конфликтными ситуациями);

-по подходу к ребёнку.

В своей работе как классный руководитель, воспитатель могут использовать следующие воспитательные технологии:

Диалоговые технологии (диспуты, дискуссии, дебаты)

- Технология «коллаж»

- Коллективное творческое дело

- Шоу-технологии

- Групповая проблемная работа (разработка проектов)

- Тренинг общения

- «Информационное зеркало» (различные формы настенных объявлений, стенды)

- Здоровьесберегающие технологии

Ситуативные технологии

1. Диалоговые технологии (диспуты, дискуссии, дебаты)

Дебаты-интеллектуальное соревнование, развивающее умение активно отстаивать свои взгляды и суждения.

Дискуссия – обсуждение какого-либо спорного вопроса, проблемы с целью их разрешения.

Диспут (научная полемика) – форма сотрудничества, используемая для изучения двух точек зрения по какой-либо проблеме с целью установления истины.

Используются в основном в старшей школе.

«Мозговой штурм» («Мозговая атака»)

Сбор большого числа идей, решений проблемы в результате обсуждения

Обязательные условия:

Закрепление эксперта (пишет)

Назначение «кукушки» (засекает)

Ограничение времени (10 – 15 минут)

«Круглый стол» Это одна из форм проведения дебатов

«Коммуникативное письмо» (Письменные работы учащихся, их взгляд на ситуацию, вопрос. Часто «крик души», реакция на только что произошедшее)

Незаконченное предложение

«У кассы магазина плакала девочка, потерявшая деньги. У меня не было денег, чтобы помочь. Я...»

Контраргументы

«Я не хочу быть повторением кого-либо, я индивидуальность.»

Ранжирование

(что такое хорошо, а что такое плохо).

2. Технология «коллаж»

Предполагает изучение темы или проблемы путем создания плакатов из найденных иллюстраций, цитат и других имеющихся средств.

Реализуется в группах.

Предусматривает презентацию.

3. Технология коллективного творческого дела

Технология коллективного творческого воспитания (другие названия: педагогика общей заботы, коммунарская методика, методика коллективных творческих дел) была разработана и внедрена И.П. Ивановым и его сподвижниками.

Организация творческого воспитания - это организация определённого образа жизнедеятельности коллектива, охватывающая все практические дела, отношения, общение, самостоятельные способы организации всех начинаний.

В любом воспитательном мероприятии выполняются четыре психологически необходимых этапа деятельности: **целеполагание, планирование, реализация цели, анализ результатов.**

Коллективное творческое дело – КТД – коллективный поиск, планирование и творческая реализация поставленной цели.

Коллективное – потому, что это товарищеское, межличностное общение воспитателей и воспитанников.

Творческое – потому, что его надо делать не по шаблону, а по – новому, лучше чем было. «Всё творчески, иначе зачем?»

Дело – потому, что его результат – общая польза и радость. «Дело, а не мероприятия!»

Это эффективный метод воспитания и развития учащегося, основанный на позитивной деятельности, активности, коллективном авторстве и положительных эмоциях. Что же является надёжным результатом грамотного осуществления творческих дел независимо от их ориентации? Это позитивная активность школьников, причем не зрительская, а деятельностная, сопровождающаяся в той или иной мере чувством коллективного авторства.

Постулаты КТД:

- коллективное творчество;
- единое дело и добровольное участие в нём;
- свобода выбора форм деятельности;
- содружество взрослых и детей;
- развитие коллектива под влиянием творчески одарённых лидеров.

Виды коллективных дел:

Трудовые КТД (пример: «Трудовой десант»)

Интеллектуальные КТД (пример: «Брейн-ринг»)

Художественные КТД (пример: художественно-эстетическое творчество)

Спортивные КТД (пример: «Спартакиада»)

Экологические КТД (пример: забота о живом мире природы).

1. Шоу – технологии игровые мероприятия с делением участников на три группы: «Сцена», «Зал», «Ведущий»

Три особенности:

деление участников на выступающих и зрителей; соревноваться на сцене; заготовленный организаторами сценарий.

2. Групповая проблемная работа – это работа с вербальным (словесным) поведением школьников в проблемной ситуации. Её цель – разработка, принятие организационных решений, прояснение, обсуждение. Они разрабатываются и применяются в связи с определёнными обстоятельствами: например, в классе регулярно возникают ссоры между детьми, а зачинщик этих ссор изощённо манипулирует товарищами и даже взрослыми.

Воспитатель специально выстраивает технологию «ситуацию анализа очередной ссоры»:

1. Задаёт участникам ссоры вопросы, позволяющие каждому из них описать суть происходящего;

2. Даёт «пострадавшей стороне» понять, что он (воспитатель) понимает его ситуацию;

3. Выводит поссорившихся на размышления о том, почему произошла ссора;

4. Обсуждает с детьми пути решения произошедшего.

6. Тренинг общения – форма педагогической работы, имеющая цель – создание у ребят средствами групповой практической психологии различных аспектов позитивного педагогического опыта, опыта общения (опыта взаимопонимания, опыта общения, опыта поведения в проблемных школьных ситуациях).

Можно ли усмотреть в тренингах общения ещё какие-либо педагогические аспекты? Конечно, да. Для разных ребят в силу разных причин кроме позитивного опыта общения могут быть и другие следствия: изменение отношений друг с другом, изменение отношений с педагогом, закрепление или развитие каких-либо личностных образований. Но это – не планируемые как цель эффекты. В лучшем случае это вероятностные прогнозы воспитателя.

7. «Информационное зеркало»

Опыт активного отношения к публичной графической информации.

Психологические основания

Включение внимания.

Поддержание внимания.

Понимание информации.

Отношение.

Действие в отношении информации.

Технологическая цепочка

Создание установки на будущую информацию.

Появление информации.

Открытие обратной связи.

Действие с информацией.

8. Здоровьесберегающие технологии – это системный подход к обучению и воспитанию, построенный на стремлении педагога привитию навыков здорового образа жизни;

создание благоприятного психологического климата на уроке и во внеурочной деятельности детей;

охрана здоровья и пропаганда здорового образа жизни.

Пожалуй, одним из важнейших аспектов является именно психологический комфорт школьников. С одной стороны, таким образом, решается задача предупреждения утомления учащихся, с другой — появляется дополнительный стимул для раскрытия творческих возможностей каждого ребенка.

Доброжелательная обстановка, спокойная беседа, внимание к каждому высказыванию, позитивная реакция учителя, воспитателя на желание ученика выразить свою точку зрения, тактичное исправление допущенных ошибок, поощрение к самостоятельной мыслительной деятельности, уместный юмор или небольшое историческое отступление - вот далеко не весь арсенал, которым может располагать педагог, стремящийся к раскрытию способностей каждого ребенка.

Учащиеся входят в класс не со страхом получить плохую оценку или замечание, а с желанием продолжить беседу, продемонстрировать свои знания, получить новую информацию. В процессе такого урока не возникает эмоционального дискомфорта даже в том случае, когда ученик с чем-то не справился, что-то не смог выполнить. Более того, отсутствие страха и напряжения помогает каждому освободиться внутренне от нежелательных психологических барьеров, смелее высказываться, выражать свою точку зрения.

К тому же каждый ученик уже более спокойно реагирует на полученную оценку, если он сам понимает ее обоснованность. Оценивая свои ошибки, ученик сразу же видит и пути их исправления. Неудача, воспринимаемая как временное явление, становится дополнительным стимулом для более продуктивной работы дома и в классе. Педагог поощряет стремление ученика к самоанализу, укрепляет его уверенность в собственных возможностях.

Следует заметить, что в обстановке психологического комфорта и эмоциональной приподнятости работоспособность класса заметно повышается, что в конечном итоге приводит и к более качественному усвоению знаний, и, как следствие, к более высоким результатам.

По окончании занятий в школе ученики покидают класс с хорошим настроением, поскольку в течение этого времени отрицательные факторы практически отсутствовали.

Охрана здоровья ребенка предполагает не только создание необходимых гигиенических и психологических условий для организации учебной деятельности, но и профилактику различных заболеваний, а также пропаганду здорового образа жизни.

На сегодняшний день очень важно вводить вопросы здоровья в рамки учебных предметов. Это позволит не только углубить получаемые знания и осуществить межпредметные связи, но и показать ученику, как соотносится изучаемый материал с повседневной жизнью, приучить его постоянно заботиться о своем здоровье.

9. Ситуативные технологии (применяются по ситуации)

Сложно определить на глаз, какие формы, в представлении того или иного педагога, «новые», а какие «старые». Целесообразнее их рассматривать с точки зрения результативности в каждом конкретном случае.

Какие бы технологии не использовали учителя, воспитатели в своей деятельности, если они не будут прислушиваться к тому, что говорят их ученики, что они чувствуют, то удачного тандема не будет.

Современный французский ученый Легуве так определил науку воспитания: «Воспитание – это наука, которая обучает наших детей обходиться без нас». От себя позволю продолжить эту мысль – потому что нас когда-то не станет, но мир останется, и каким он будет – добрым или злым – во многом будет зависеть от того, что мы заложим в души наших детей.

Положение о Совете классных руководителей

I. Общие положения

Совет классных руководителей - совет воспитателей, основная деятельность которого направлена на помощь учащимся в их личностном развитии.

II. Основные задачи и направления деятельности Совета классных руководителей

Создание гуманистической атмосферы в школе;

Последовательная индивидуализация воспитания и обучения, помощь в личностном развитии учащихся: развитию стремления к самосознанию, формированию умения делать разумный жизненный выбор и умения реализовать свои позитивные качества, формирование целостных ориентиров личности;

Помощь в интеллектуальном развитии (развитие интереса к познанию и заинтересованности в учении, помощь в познавательном самоопределении и выявлении интеллектуальных склонностей);

Развитие творческого потенциала личности;

Формирование потребности в здоровом образе жизни.

III. Основные формы работы

Организации воспитывающей среды.

Организация коллективной деятельности и общения.

Индивидуальная работа с учащимися.

Координация действий с другими педагогами, психологами, родителями, внеклассными объединениями.

IV. Содержание работы Совета классных руководителей

Совместная работа с родителями и школьниками.

Организация текущих трудовых дел.

Организация воспитывающей среды и повседневного быта учащихся.

Совместная методическая работа, обмен информацией, опытом.

Организация совместных творческих и коллективных дел учащихся, основанных на их интересах и потребностях.

Организация развивающих мероприятий, экскурсий, посещений театров, концертов, выставок и прочих мероприятий.

V. Координация воспитательных действий:

- с администрацией;
- с родителями;
- с учителями;
- с руководителями кружков и внешкольных объединений;

- с медработником и психологом

VI. Совет классных руководителей имеет право:

На помощь в работе

- на уроках со стороны администрации , методической службы, библиотекаря, психолога, медработника в изучении учащихся, консультировании классного руководителя по проблемам его работы, в проведении отдельных дел и мероприятий.
- со стороны учителей: информирование об учебной работе школьников, совместный анализ их учебных трудностей, в проведении дел и мероприятий.
- со стороны зам. директора по УВР, зам. директора по ВР – методическая и организационная.

Содержание

Предисловие.....	33
1.Методологические основы организации деятельности классного руководителя в современной школе.....	34
2. Приоритетные направления работы классного руководителя.....	39
3. Модель классного руководителя современной школы	45
Заключение.....	51
Список использованной литературы.....	52
Приложения.....	53

Заманауи мектеп сынып жетекшісінің моделі
Әдістемелік құрал

Модель классного руководителя в современной школе
Методическое пособие

Басуға 18.03. 2014 қол қойылды. Пішімі 60×84 ^{1/16}.
Қағазы офсеттік. Офсеттік басылыс.
Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа табағы 4.

Подписано в печать 18.03. 2014. Формат 60×84 ^{1/16}.
Бумага офсетная. Печать офсетная.
Шрифт Times New Roman. Усл. п.л. 4.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
«Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы» РМҚК
010000, Астана қ., Орынбор көшесі 4, «Алтын Орда» БО, 15-қабат.

Министерство образования и науки Республики Казахстан
Национальная академия образования им. Ы.Алтынсарина
010000, г. Астана, ул. Орынбор, 4, БЦ«Алтын Орда»